

วารสาร
ประวัติศาสตร์
ธรรมศาสตร์

THE THAMMASAT

**JOURNAL
OF
HISTORY**

เพศวิถีในชีวิตสมรสของชาวไทยมุสลิม
จังหวัดปัตตานี
Sexuality in the Marital Life of Thai Muslims
in Pattani Province

อัลญาน์ สมุห์เสนีโต

Anlaya Smuseneto

กัญยปริน ทองสามสี

Kanyaprin Tongsamsi

ปารีชาติ เบ็ญฤทธิ

Parichard Benrit

นุรซาร์ฮิดาห์ อุเซ็ง

Nursahida Useng

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

E-mail: anlaya.s@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ ได้แก่ 1) ศึกษารูปแบบครอบครัว บทบาทหน้าที่ และเพศสัมพันธ์ในชีวิตคู่ของครอบครัวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี และ 2) เพื่อทำความเข้าใจความคิดเห็น ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเพศวิถีและวิถีทางเพศที่พึงปฏิบัติต่อกันในฐานะสามีและภรรยา งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลจากคู่สมรสในครอบครัวเป้าหมาย 8 ครอบครัวในหมู่บ้านแห่งหนึ่งจังหวัดปัตตานีด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ การสังเกตการณ์และการเข้าร่วมบางกิจกรรมกับคนในชุมชน นอกจากนี้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมบางส่วนจากผู้ให้ข้อมูลรองผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณได้สำรวจกลุ่มตัวอย่างชาวไทยมุสลิมที่สมรสแล้วในจังหวัดปัตตานีด้วยการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 400 คน ผลการศึกษาในการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าศาสนา มีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของคนมุสลิม บทบาทเพศในครอบครัวและเพศสัมพันธ์ในชีวิตสมรสด้วยเช่นกัน โดยให้ความเท่าเทียมกันทั้งเพศหญิงและเพศชายซึ่งเปรียบเสมือนอวัยวะแต่ละส่วนในร่างกายเดียวกันแต่ทว่าเพศหญิงมีความยินยอมให้เพศชายเป็นผู้นำในการประกอบศาสนกิจทางศาสนาในครอบครัว การมีอำนาจครอบครองเรือนร่างและเมื่อสำรวจความคิดเห็น ความรู้และความเข้าใจในเพศวิถีชีวิตสมรส พบว่ากลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 99 มีความรู้และเข้าใจในวิถีทางเพศในชีวิตสมรสในขณะที่ผลการสำรวจวิถีทางเพศที่พึงปฏิบัติต่อกันในฐานะสามีและภรณานั้นพบว่ามีเพียงร้อยละ 13 เท่านั้นที่ปฏิบัติตามวิถีทางเพศที่เหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตามในการศึกษาค้นคว้านี้มีความมุ่งหวังว่าในอนาคตประชากรในพื้นที่จังหวัดปัตตานีจะมีพฤติกรรมในวิถีทางเพศที่สอดคล้องกับการมีความรู้ในเรื่องดังกล่าว

คำสำคัญ: เพศวิถีในชีวิตสมรส ชาวไทยมุสลิม จังหวัดปัตตานี

Abstract

This paper has two aims: 1) to study the family model, roles and responsibilities, and sexual intercourse in the marital life of Thai Muslim families in Pattani province and 2) to provide understanding on the views, knowledge and understanding on sexuality and sexual behavior between spouses. This study employs both qualitative and quantitative research. Qualitatively, in-depth interviews, informal conversations, observation and participation in community activities was undertaken with 8 households in a Thai Muslim village in Pattani and one outside observer with significant involvement with the community. Quantitatively, this study collected data from 400 married Muslims residing in Pattani. The results reveal that religion plays an important role in Muslims' daily life, sexuality within the family, and sexual intercourse between spouses, in underscoring equality between men and women, who are compared to parts of the same body. Although norms governing the sexual behavior of both men and women are firmly regulated by religious teachings, women often accept the role of men as leaders in religious rituals for the family, and as having authority over the body. When surveying the views, knowledge and understanding of sexuality within marriage, it was found that while more than 99 percent of the sample have knowledge and understanding about sexuality in marriage, only 13 percent acted accordingly. The study hopes that in the future the population in Pattani will adopt practices in sexual relations in accordance with relevant knowledge on the issue.

Keywords: Sexuality in the Marital Life, Thai Muslims, Pattani

1. บทนำ

ครอบครัวมีบทบาทสำคัญนอกจากทำหน้าที่ผลิตสมาชิกให้กับสังคมแล้ว ยังสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพต่อการพัฒนาประเทศชาติ มีหน้าที่ช่วยเหลือเกื้อกูลดูแลและสนับสนุนสมาชิกในครอบครัวให้มีความมั่นคงต่อไป ดังนั้นสมาชิกครอบครัวควรรู้หน้าที่ของตนและปฏิบัติตามบทบาทของตนเองเพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นครอบครัว สำหรับในครอบครัวมุสลิมนั้นเพศชายมักถูกคาดหวังให้เป็นผู้มีอำนาจและปกครองดูแลครอบครัวของตนเองนอกจากนี้เพศชายยังมีอำนาจควบคุมสิทธิในเพศวิถีชีวิตคู่ (sexual rights) หรือมีสิทธิเหนือภรรยา รวมถึงบุตรทั้งเพศชายและเพศหญิง สำหรับบทบาทหน้าที่ในครอบครัวนั้นเพศชายต้องรับผิดชอบหาเลี้ยงภรรยาและครอบครัว¹ เป็นไปตามการกำหนดบทบาทหน้าที่ทางสังคม การให้อำนาจแก่เพศชายในครอบครัวส่วนหนึ่งมาจากการตีความทางศาสนาถึงอำนาจที่เพศชายได้รับในฐานะผู้ให้ความคุ้มครองควบคุมและดูแลเพศหญิง ตามบทบัญญัติหลักศาสนาอิสลามกำหนดว่าเพศหญิงเกิดจากกระดูกซี่โครงของเพศชาย ดังนั้นเพศหญิงจึงต้องได้รับการคุ้มครองโดยเพศชายนอกจากนี้ในแนวคิดการสร้างมนุษย์ในอัลกุรอานจากมุมมองของมุฮัมมัดฮารีกล่าวถึงการที่อิวา (เพศหญิง) ถูกชักจูงจากชัยฏอน (มารร้าย) ได้ง่ายตายกว่าเพศชาย และโดยธรรมชาติแล้วเพศหญิงมีความเปราะบางทางร่างกายและจิตใจยิ่งกว่าเพศชายจึงมีแนวโน้มกระทำการที่ไม่ถูกต้อง สร้างความเสียหายและ

¹ A. Ong and Peletz G.M. & Peletz, *Bewitch Women, Pious Men: Gender and Body Politics in Southeast Asia* (Berkeley: University of California Press. Silkworm Book. 1995), 164.

เสื่อมเสียจึงสมควรที่ต้องถูกควบคุม² ในเงื่อนไขการมีอำนาจของเพศชายนั้นต้องดำรงอยู่และได้รับการยอมรับจากสังคมในแง่ของความเป็นธรรมและมีเมตตาที่มีความสามารถในการจัดการกับปัญหาและการกระทำที่ถูกต้องโดยที่ในครอบครัวเขาต้องรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในบ้านเอาใจใส่เลี้ยงดูบุตรกับภรรยาทำให้เพศหญิงเชื่อฟังเคารพยอมรับในอำนาจและการปกครองของเพศชาย

มุมมองดังกล่าวทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างเพศ โดยเพศชายมีอำนาจบางอย่างในการคุ้มครองเพศหญิง คนจำนวนไม่น้อยยังคงเห็นว่าความแตกต่างในบทบาทที่สังคมกำหนดมาให้เพศหญิงและเพศชายนั้นเป็นความแตกต่างที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้งหรือความไม่ลงรอยกันในสาระของการขัดเถลาทางสังคมยังมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความสับสนในการเลือกบทบาทที่เหมาะสมของตนเช่นเพศชายควรมีลักษณะอย่างไร และเพศหญิงควรมีลักษณะอย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างเพศใดควรเป็นฝ่ายเริ่มใครควรเป็นฝ่ายสนอง สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันระหว่างสามีและภรรยาได้เช่นกัน ในปัจจุบันนี้เพศหญิงมีบทบาทมากขึ้นทั้งในครอบครัวและในสังคมภายนอก กล่าวได้ว่าเพศหญิงสามารถรับผิดชอบได้ทั้งงานบ้านดูแลบุตรและหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว ดังนั้นเมื่อการให้ความสำคัญต่อตัวตนของตนเองในเพศหญิงเริ่มมีมากขึ้นกอบปรักกับแนวโน้มในการล่มสลายของสถาบันครอบครัวด้วยการยุติชีวิตสมรสมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น

² L. Munir Z., "Islam and Gender: Reading Equality and Patriarchy," in K.S.N. Mohammad and H. Kamil, eds., *Islam in Southeast Asia: Political, Social and Strategic Challenge for the 21th Century* (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2005), 196.

สอดคล้องกับสัดส่วนการครองโสดเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน จึงอาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้รูปแบบครอบครัวในศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนแปลงไปมีความหลากหลายมากขึ้น กล่าวคือ นอกจากพบครอบครัวเดี่ยวครอบครัวขยายแล้วยังพบครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวข้ามรุ่น ครอบครัวคนเดียวและครอบครัวเพศเดียวกัน³ รวมถึงครอบครัวแบบ DINK (Double Income No Kid) ก็เปลี่ยนรูปแบบเป็นครอบครัว SINK (Single Income No Kid) คือ จากคู่สมรสที่ต้องการใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกัน แต่ไม่ต้องการมีบุตรเปลี่ยนผ่านไปเป็นคนนิยมโสดและไม่ต้องการมีบุตรในสัดส่วนเพิ่มขึ้น⁴

คำถามการวิจัยนี้ต้องการทราบถึงรูปแบบครอบครัวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีว่าเป็นอย่างไรในสภาวะการณ์ที่ประเทศไทยได้เข้าสู่

³ การสำรวจช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 พบว่า ในประเทศไทยนอกจากครอบครัวเดี่ยว หมายถึงการประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัว 2 รุ่น คือ รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก และครอบครัวขยาย หมายถึง การมีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 2 รุ่น คือ รุ่นปู่ตายาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูกแล้ว มีครอบครัว/ครัวเรือนเลี้ยงเดี่ยวที่ประกอบไปด้วยสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ รุ่นพ่อหรือแม่ คนใดคนหนึ่งและรุ่นลูก มีครอบครัว/ครัวเรือนข้ามรุ่น ที่มีเฉพาะรุ่นปู่/ตายายกับรุ่นหลานในวัยเด็ก ส่วนรุ่นลูก (พ่อแม่ของหลาน) ย้ายถิ่นไปทำงานอยู่ที่อื่นแทบไม่ได้ใช้เวลาอยู่ร่วมในครัวเรือนเดียวกัน ครอบครัว/ครัวเรือนคนเดียวมีสมาชิกเพียงคนเดียว และครอบครัวที่เป็นเพศเดียวกันอาศัยอย่างเป็นสามีและภรรยา

คาสปาร์ พิค, วาสนา อิมเอม และ รัตนาภรณ์ ตังธนเศรษฐ์, *โฉมหน้าครอบครัวไทยยุคเกิดน้อยอายุยืน* (กรุงเทพฯ: กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทยและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558).

⁴ เกื้อ วงศ์บุญสิน, “คุยกับ ศ.ดร.เกื้อ วงศ์บุญสิน: ไทยกำลังเปลี่ยนจากสังคม DINK เป็น SINK” ใน *สำนักข่าวอิศรา* เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2559. www.isranews.org/thaireform/thaireform-talk-interview/item/46213-dinks.html (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2560).

การเปลี่ยนผ่านทางประชากรและได้รับผลกระทบอย่างไรทั้งในเชิงประชากรและครอบครัว ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของคู่สมรสในครอบครัวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีว่าดำเนินไปในลักษณะอย่างไรและเพื่อสำรวจความคิดเห็น ความรู้และความเข้าใจในนามัยเจริฎุพันธุในบทบาทเพศของคู่สมรสในครอบครัวไทยมุสลิมรวมถึงพฤติกรรมส่งเสริมบทบาทเพศของคู่สมรสที่มีต่อครอบครัวว่าเป็นอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงรูปแบบครอบครัวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ตลอดจนบทบาทหน้าที่ในครอบครัวและเพศสัมพันธ์ในชีวิตคู่ตามหลักการศาสนาอิสลามและความคิดเห็น ความรู้และความเข้าใจในเพศวิถีที่มีต่อคู่สมรสและวิถีทางเพศที่พึงปฏิบัติต่อกันในฐานะสามีและภรรยา

3. วิธีวิทยา กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาคั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งจากการวิจัยเรื่องครอบครัวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีในสถานการณ์เปลี่ยนผ่านทางประชากรเป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณเริ่มต้นด้วยการสัมภาษณ์ข้อมูลความเป็นอยู่ของคู่สมรสในครอบครัวไทยมุสลิมบทบาทหน้าที่ในครอบครัวในฐานะสามีภรรยาและการมีเพศสัมพันธ์ตามหลักการศาสนาอิสลามด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพโดยลงภาคสนามในชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดปัตตานีในชุมชนแห่งนี้เป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นหมู่บ้านกึ่งเมือง มีการสร้างบ้านเรือนแบบไร้รั้วรอบขอบชิดรวมทั้งการสร้างบ้านเรือนที่มีรั้วกันเป็นสัดส่วนลักษณะบ้านบางหลังเป็นบ้านไม้ยกพื้นสูง บางหลังก็ปลูกสร้างด้วยซีเมนต์เสริมบ้าน

ครึ่งไม้ครึ่งปูน ผู้คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่อาศัยในชุมชนตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษแต่ก็มีบางส่วนย้ายถิ่นฐานเข้ามาด้วยการแต่งงานกับคนในหมู่บ้านรุ่นลูกหลานและในชุมชนแห่งนี้ประกอบด้วยประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามมากกว่าร้อยละ 90 มีจำนวนครอบครัวทั้งหมด 209 ครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว 98 ครอบครัวและครอบครัวขยาย 111 ครอบครัวและกำหนดให้ 8 ครอบครัวเป็นครอบครัวเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้โดยตั้งบ้านเรือนในชุมชน 4 ครอบครัวและนอกชุมชน 4 ครอบครัว โดยมีเกณฑ์ในการเลือกคือรูปแบบครอบครัวที่ตั้งบ้านเรือนและการเปิดรับสังคมภายนอก โดยพิจารณาจากสมาชิกในครอบครัวของแต่ละครอบครัวมีการติดตามข่าวสารโดยการไปละหมาดทุกวันศุกร์ ทั้งนี้การละหมาดทุกวันศุกร์ เพศชายจะนำเรื่องราวที่ได้รับการแนะนำคำสอน หลังจากละหมาดไปถ่ายทอดให้ภรรยาและสมาชิกในครอบครัวได้รับรู้

การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกอย่างเป็นทางการ การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนเช่นการร่วมงานแต่งงาน (นิกะฮฺ) การส่งสาว (การส่งเจ้าสาวไปยังบ้านเจ้าบ่าว) ของคนในพื้นที่เป็นต้นและการสังเกตการณ์ในประเด็นเพศวิถีในชีวิตคู่ตามหลักการศาสนาอิสลามซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้คือครอบครัวโต๊ะครูและภรรยาและคู่สมรสอื่นๆ อีก 7 ครอบครัว และผู้ให้ข้อมูลรองคือคนในชุมชนและผู้มีความรู้ทางศาสนาอิสลามหลังจากได้ข้อมูลแล้วผู้วิจัยสนใจว่าในหลักการดังกล่าวประชากรในจังหวัดปัตตานีมีความรู้และความเข้าใจอย่างไรในเพศวิถีและสุขภาพอนามัยเจริญพันธุ์ในชีวิตคู่และมีพฤติกรรมสอดคล้องกับความรู้และความเข้าใจหรือไม่

การสำรวจกลุ่มตัวอย่างในประเด็นความคิดเห็น ความรู้และความเข้าใจในเพศวิถีชีวิตคู่และพฤติกรรมเพศวิถีระหว่างคู่สมรสใช้วิธีการสำรวจกลุ่มตัวอย่างด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาอิสลามที่สมรสแล้วและอาศัยอยู่ในจังหวัดปัตตานีจำนวน 400 คน โดยมาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นหลายชั้นตอนเริ่มต้นด้วยการสุ่มตัวอย่างธรรมดาแบบง่ายได้ 8 อำเภอใน 12 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองปัตตานี อำเภอยะรัง อำเภอหนองจิก อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอปะนาเระ อำเภอแม่ลาน อำเภอสายบุรี และอำเภอยะหริ่ง ต่อมาจัดทำบัญชีรายชื่อตำบลในแต่ละอำเภอที่ตกเป็นตัวอย่างใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายให้ได้ 1 ตำบลจากแต่ละอำเภอตัวอย่างได้ตำบลที่ตกเป็นตัวอย่างรวม 27 ตำบลและทำบัญชีรายชื่อหมู่บ้านใช้เกณฑ์เช่นเดียวกันกับการเลือกตำบลตัวอย่างได้ 6 หมู่บ้านและ 6 ชุมชนตัวอย่างสำหรับพื้นที่ในการจัดเก็บข้อมูล หลังจากนั้นสุ่มตัวอย่างครัวเรือนอย่างมีระบบให้ได้ตัวอย่างตามการใช้ probability proportional to size โดยประมาณ 50 ครัวเรือน/หมู่บ้านหรือชุมชน ถ้าครัวเรือนใดพบคู่สมรสอยู่ทั้งคู่ผู้วิจัยจะเลือกคู่สมรสคนใดคนหนึ่งตามความเหมาะสมหากไม่พบบุคคลใดในครัวเรือนตัวอย่างผู้วิจัยก็ข้ามไปสัมภาษณ์ครัวเรือนอื่นในขอบเขตพื้นที่ 8 อำเภอตัวอย่างให้ครบตามเป้าหมาย

การสำรวจความคิดเห็น ความรู้และความเข้าใจในเพศวิถีในชีวิตสมรสและวิถีทางเพศที่พึงปฏิบัติต่อกันในฐานะสามีภรรยาของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีด้วยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงในสัดส่วนสูงกว่าเพศชาย (ร้อยละ 56.8 เปรียบเทียบกับร้อยละ 43.3 ตามลำดับ)

มีอายุเฉลี่ยประมาณ 41 ปีอายุต่ำสุด 21 ปีและอายุสูงสุด 72 ปีมากกว่า ร้อยละ 50 เป็นกลุ่มอายุ 36-50 ปีรองลงมาเป็นกลุ่มอายุ 21-35 ปี (ร้อยละ 29.0) และกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 16.8) กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้สมรสแล้วและอยู่ด้วยกันกับคู่สมรสในสัดส่วนร้อยละ 89.3 ในขณะที่บางส่วนสมรสแล้วแต่ไม่ได้อยู่ด้วยกันกับคู่สมรส (ร้อยละ 10.8) มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าในสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 38.0) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในสัดส่วนใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย/ ปวช. (ร้อยละ 21.3 เปรียบเทียบกับร้อยละ 20.0 ตามลำดับ) และมีการศึกษาระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 9.3 และไม่ได้เรียน หนังสือคิดเป็นร้อยละ 6.8 ขณะที่บางส่วนมีการศึกษาระดับปวส./ อนุปริญญาหรือเทียบเท่าคิดเป็นร้อยละ 4.0 และกลุ่มตัวอย่างที่มีการ ศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 0.8

ด้านการประกอบอาชีพพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีอาชีพรับจ้างทั่วไป/ กรรมกรในสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 33.3) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างมี อาชีพค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 24.0) และกลุ่มตัวอย่างอาชีพ เกษตรกรรม/ ประมง/ ปศุสัตว์ในสัดส่วนใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ ได้ประกอบอาชีพหรือเป็นแม่บ้าน (ร้อยละ 15.5 เปรียบเทียบกับร้อยละ 13.8 ตามลำดับ) ในขณะที่บางส่วนเป็นพนักงาน/ ลูกจ้างบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 8.0 และเป็นข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจคิดเป็นร้อยละ 5.5 นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลสัดส่วนสูงกว่าอาศัย อยู่ในเขตเทศบาล (ร้อยละ 73.0 เปรียบเทียบกับร้อยละ 27.0 ตามลำดับ) โดยอาศัยอยู่ใน อ.หนองจิกสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 29.5) รองลงมาอาศัย อยู่ อำเภอเมืองปัตตานี (ร้อยละ 25.3) ตามมาด้วย อำเภอโคกโพธิ์

(ร้อยละ 13.5) อำเภอยะรัง (ร้อยละ 11.5) อำเภอยะหริ่ง (ร้อยละ 6.5) อำเภอปะนาเระ (ร้อยละ 5.3) อำเภอแม่ลาน (ร้อยละ 4.8) และ อำเภอสายบุรี (ร้อยละ 3.8)

4. โครงสร้างประชากรมุสลิมในปัตตานี และข้อมูลพื้นฐานครอบครัวเป้าหมายทั้ง 8 ครอบครัว

แม้ว่ารูปแบบครอบครัวมีความหลากหลายมากขึ้นในสังคมไทย เนื่องจากอัตราเกิดที่ลดลงจนทำให้อัตราเจริญพันธุ์รวมยอดต่ำกว่าระดับทดแทน (TFR=1.5) อีกทั้งความยืนยาวของชีวิตประชากรจากอายุคาดหมายเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดประมาณ 57 ปีในปี พ.ศ. 2505 เป็นประมาณ 74 ปีในปี พ.ศ. 2559 ในเวลา 54 ปีคนไทยมีความยืนยาวของอายุเพิ่มขึ้น 17 ปีจนทำให้อายุขัยประชากรกลายเป็นสังคมสูงวัย เช่นเดียวกันในจังหวัดปัตตานีที่มีโครงสร้างทางประชากรเป็นโครงสร้างผู้สูงอายุแล้วในรายงานสำมะโนประชากรและเคหะในปีสำมะโนล่าสุด (พ.ศ. 2553) สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2554) เสนอข้อมูลว่าอัตราเจริญพันธุ์รวมในจังหวัดปัตตานีเท่ากับ 2.33 เป็นอัตราที่สูงกว่าระดับทดแทน สิ่งนี้สะท้อนว่าสตรี 1 คนสามารถให้กำเนิดบุตรเพื่อทดแทนตนเองและสามีได้้นอกจากนี้ยังมีเหลือเผื่อสำหรับการตายก่อนถึงวัยเจริญพันธุ์ได้อีกด้วย

ข้อมูลดังกล่าวเป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งเพราะการมีอัตราเจริญพันธุ์ในระดับทดแทนเป็นสิ่งยืนยันว่าจะมีประชากรรุ่นใหม่เข้ามาแทนที่คนรุ่นเก่าที่หายไปเนื่องจากการตาย ดังนั้นการรักษาภาวะเจริญพันธุ์ให้อยู่ในระดับทดแทนเช่นนี้ได้ย่อมเป็นผลดีกับประเทศไทย ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้อาจสร้างความตระหนักรู้ให้แก่หน่วยงานต่างๆ ที่หวั่น

วิตกต่อการลดลงในอัตราเกิดของประเทศ นอกจากนี้ยังพบข้อมูลว่า จังหวัดปัตตานีมีอัตราการหย่าร้างต่อจำนวนการจดทะเบียนสมรสค่อนข้างต่ำลงจาก 17.37 ในปี พ.ศ. 2552 ลดลงเหลือ 13.86 ในปี พ.ศ. 2556⁵ อย่างไรก็ตามในจังหวัดปัตตานีประกอบด้วยประชากรมากกว่าร้อยละ 80 เป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม มีแบบแผนในการดำเนินชีวิตตามบทบัญญัติศาสนาอิสลามทั้งในเรื่องการสร้างครอบครัว วิธีชีวิตครอบครัวและเพศสัมพันธ์ของคู่สมรสได้ถูกบรรจุอยู่ในหลักคำสอน คัมภีร์อัลกุรอานด้วยเช่นกัน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงสนใจเพศวิถีในชีวิตสมรสของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีทั้งเพศวิถีในคู่สมรสตามหลักการในศาสนาอิสลามตลอดจนความคิดเห็น ความรู้และความเข้าใจเพศวิถีในชีวิตสมรสและวิถีทางเพศที่พึงปฏิบัติต่อกันในฐานะสามีภรรยาเพื่อเป็นฐานความรู้เบื้องต้นแก่หลายๆ หน่วยงานในการจะรักษาอัตราเกิดไม่ให้ต่ำไปกว่านี้

ครอบครัวเป้าหมาย 8 ครอบครัวนั้นประกอบด้วย 4 ครอบครัวแรกตั้งบ้านเรือนในเขตชุมชน และอีก 4 ครอบครัวที่เหลือตั้งบ้านเรือนนอกเขตชุมชน ครอบครัวในเขตชุมชนครอบครัวแรกประกอบด้วยสามีมีอายุ 55 ปีและภรรยาอายุ 50 ปีทั้งคู่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและลูก 2 คนอยู่ในวัยเรียนอายุ 15 ปีและ 13 ปีครอบครัวที่ 2 ประกอบด้วยสามีอายุ 42 ปีภรรยาอายุ 39 ปีและลูก 2 คนอยู่ในวัยเรียน (เป็นชายทั้ง

⁵ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, สถิติการจดทะเบียนครอบครัว, จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/pubsfiles/Key55_T.pdf (สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2557). กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, *ประมวลสถิติงานการทะเบียนปี พ.ศ.2550-2556*, (กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย) [http://www.dopa.go.th/web_pages/m03093000\)/services](http://www.dopa.go.th/web_pages/m03093000)/services) (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2558)

คู่อายุประมาณ 7 ปีและ 5 ปีตามลำดับ) สามีมีอาชีพรับจ้างขับรถให้ร้านขายวัสดุก่อสร้างและทำนา ส่วนภรรยามีอาชีพเป็นครูและทำนา ครอบครัวันที่ 3 เดิมมีสมาชิก 8 คนประกอบด้วยสามีอายุ 50 ปีมีอาชีพทำสวนยางและทำนา ภรรยาอายุ 49 ปีมีอาชีพรับจ้างทำนาและลูกๆ 6 คน (ชาย 1 คนหญิง 5 คน) อายุประมาณ 26 ปี 24 ปี 22 ปี 20 ปี 18 ปี และ 10 ปีตามลำดับปัจจุบันนี้ลูกสาว 3 คนแรกแต่งงานและแยกไปมีครอบครัวของตนเองแล้ว

ครอบครัวสุดท้ายที่ตั้งบ้านเรือนในเขตชุมชนเป็นครอบครัวที่ 4 ซึ่งครอบครัวนี้เป็นครอบครัวผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยสมาชิก 3 คน เดิมสามีสมรสตามพิธีทางศาสนากับภรรยาคนแรกตอนอายุ 18 ปีและอาศัยอยู่ในพื้นที่อื่นพออายุประมาณ 30 ปีก็ขออนุญาตภรรยาคนแรกรับภรรยาคนที่สองเข้ามาอยู่ด้วย ปัจจุบันเหลือเพียงภรรยาคนเดียว เนื่องจากภรรยาคนแรกเสียชีวิตแล้ว หลังจากภรรยาคนแรกเสียชีวิตก็เข้ามาอยู่ในชุมชนแห่งนี้ซึ่งเป็นบ้านเดิมของภรรยาคนที่ 2 โดยสามีมีอาชีพเป็นครูสอนศาสนา (โต๊ะครู) เปิดโรงเรียนปอเนาะหรือโรงเรียนสอนศาสนาส่วนตัวภรรยามีอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าและมีลูกชาย 1 คนซึ่งกำลังเรียนวิชาการศาสนาที่ประเทศมาเลเซียปัจจุบันโต๊ะครูอายุ 65 ปี ภรรยาอายุ 50 ปีและลูกชายอายุ 25 ปี

สำหรับครอบครัวต่อไปนี้ตั้งบ้านเรือนนอกเขตชุมชนเริ่มต้นด้วยครอบครัวที่ 5 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ภรรยาของครอบครัวนี้ ในครอบครัวประกอบด้วยสมาชิก 7 คน ได้แก่ สามีอายุ 23 ปี มีอาชีพรับของไปขายในหมู่บ้านภรรยาอายุ 20 ปีมีอาชีพทำสวนและเพิ่งคลอดลูกได้ 6 เดือน พ่อและแม่ฝ่ายภรรยาอายุประมาณ 61 ปีและ 45 ปีตามลำดับ) มีอาชีพทำสวนยางและทำนาทั้งคู่นอกจากนี้ยังมีน้องชายและน้องสาวของสามีอยู่

ร่วมด้วย (อายุ 16 ปีและ 17 ปีตามลำดับ) ทั้งสองกำลังอยู่ในวัยเรียน

ครอบครัวที่ 6 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ลูกเขยของครอบครัวที่ 6 เขาเล่าว่าเดิมทีครอบครัวนี้เป็นครอบครัวของภรรยาซึ่งภรรยาเป็นลูกสาวคนเล็กอยู่ดูแลพ่อแม่ เมื่อตนเองแต่งงานกับภรรยาก็เลยมาอยู่ในครอบครัวนี้ด้วยเพื่อจะได้ดูแลพ่อแม่ของภรรยา ต่อมาแม่ยายเสียชีวิตและนำชายของภรรยาเสียชีวิตไปก่อนหน้านี้อันแล้ว พ่อตาเลยแต่งงานกับน้ำสะเภาเนื่องจากได้ช่วยดูแลกันในครอบครัวประกอบด้วยพ่อตาน้ำสะเภาตนเองและภรรยา รวมถึงลูกๆ อีก 3 คนปัจจุบันในครอบครัวมีอาชีพรับจ้างและขายอาหารในชุมชน ครอบครัวที่ 7 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ภรรยาของครอบครัวนี้พบว่าในครอบครัวอาศัยร่วมกับพ่อแม่สามีในครัวเรือน มีสมาชิกทั้งหมด 6 คนประกอบด้วยสามีอายุ 32 ปี มีอาชีพทำสวนยางทำนา ฝ่ายภรรยาอายุ 23 ปี เป็นแม่บ้านและลูก 2 คนเป็นผู้หญิงทั้งคู่ (อายุ 5 ขวบและ 17 เดือน) สมาชิกที่เหลือเป็นพ่อแม่และพี่ชายข้างฝ่ายภรรยาและครอบครัวที่ 8 ครอบครัวสุดท้ายมีสมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 8 คนประกอบด้วยสามีมีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทภรรยามีอาชีพรับราชการ (ครู) มีลูกสาว 2 คนและยังมีแม่และน้องสาวฝ่ายภรรยาซึ่งหย่าร้างและมีลูก 2 คนอาศัยอยู่ในครัวเรือนด้วยกัน

5. แนวคิดเพศวิถีของชีวิตคู่ในครอบครัวมุสลิม

ตามบทบัญญัติคำสอนในศาสนาอิสลามนั้นปรารถนาให้ทุกคนมีชีวิตคู่เพื่อผลิตสมาชิกและตอบสนองตามต้องการทางเพศตามที่ Siddiqui, B H.⁶ อธิบายว่าในคัมภีร์อัลกุรอานระบุถึงการให้คุณค่าของการมีชีวิตคู่ในด้านต่างๆ ดังนี้ ในด้านสังคมก็เพื่อการขยายระบบเครือญาติให้มีความเป็นเอกภาพและภราดรภาพในสังคม ในด้านสาธารณสุขนั้นมองว่าการแต่งงานสามารถช่วยรักษาสุขภาพของคู่แต่งงานจากความเสื่อมเสียและอันตรายจากพฤติกรรมทางเพศและในด้านการเมืองตระหนักว่าการมีคู่สร้างเสริมความเข้มแข็งและความมั่นคงในชาติและรัฐด้วยเช่นกันด้วยการมีกองกำลังและประชากรจำนวนมากพอที่จะป้องกันข้าศึกมารุกราน นอกจากนี้ในหลักการศาสนาให้ความสำคัญในการมีคู่ครองมากถึงขนาดระบุในหลักคำสอนในคัมภีร์กุรอานในการอยู่ร่วมกันระหว่างสามีภรรยาอีกด้วยเพื่อให้สามีภรรยามีสัมพันธภาพที่ดีในการมีชีวิตคู่ตามพระประสงค์ของพระเจ้า (อัลลฮอฮฺ) ตามแนวทางเพศวิถีในศาสนาอิสลามได้ระบุถึงบทบาทหน้าที่ระหว่างเพศชายและเพศหญิงในฐานะสามีภรรยารวมถึงเพศสัมพันธ์ในวิถีมุสลิม

ในคัมภีร์อัลกุรอานได้ระบุถึงเพศวิถีในหลักการศาสนาอิสลามซึ่งยุสุฟ ก้อรฎอวี่ อธิบายว่าเพศวิถีในหลักการศาสนาอิสลามเพศหญิงนั้นได้ถูกสร้างขึ้นมาจากกระดูกของเพศชายและในเมื่อเพศหญิงเป็นอวัยวะ

⁶ B H. Siddiqui (1991) อังโน อารงสุทธศาสตร์, สถาบันครอบครัวอิสลาม (กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ทเพรส, 2541).

⁷ ยุสุฟ ก้อรฎอวี่, *ทะเลาะและหะรอมในอิสลาม*, แปลโดย บรรจง บินกาซัน (กรุงเทพฯ: อัล-ญิบฮาด, 2530), 157.

ส่วนหนึ่งในร่างกายเพศชายแล้วเพศชายจึงควรปฏิบัติต่อเพศหญิงเป็น
อย่างดีดังข้อความที่ว่า “ผู้ที่ดีที่สุดในหมู่พวกท่านคือผู้ที่ปฏิบัติอย่างดี
ที่สุดต่อภรรยาของเขา” ยิ่งในการดำรงชีวิตคู่ของสามีและภรรยาแล้ว
นั้นให้ถือว่าการที่สามีปฏิบัติต่อภรรยาด้วยความดี ความรักใคร่ใฝ่หา
และเมตตาอาทรเป็นบรรทัดฐานสำคัญสำหรับการร่วมชีวิตกันระหว่าง
คนสองคนที่ยอมรับและไว้วางใจร่วมเป็นสามีภรรยา สิ่งที่พึงตระหนัก
เสมอเป็นประการแรกคือ ทั้งสามีและภรรยาคือชีวิตเดียวกันเพียงแต่อยู่
กันคนละร่างเท่านั้น การแยกกันเป็นคนละร่างกายทำให้แต่ละคน
‘บกพร่องและขาดหาย’ บางสิ่งบางอย่างไปจากตัวของตน การได้อยู่ด้วย
กันและรวมกันเป็นหนึ่งเดียวจึงเป็นการเติมเต็มให้แต่ละฝ่ายและ
เป็นการสยบอาการพลุ่งพล่านในใจที่เกิดขึ้น เพราะกามารมณ์ให้สงบ
ลง อย่างไรก็ดีตามชีวิตคู่ที่ต้องดำเนินชีวิตร่วมกันมีอาจหลีกเลี่ยงอิทธิพล
ของอัตตาหรือความเป็นตัวเองที่มีอยู่ในตัวตนของแต่ละคนได้ ความ
เข้าใจในตัวตนของอีกฝ่ายจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการที่จะร่วมชีวิตและ
ร่วมทางเดินเดียวกันจึงต้องมีทั้ง ‘ความรัก’ และ ‘ความอาทร’ โดยความ
รักเป็นตัวแทนของความผูกพันความคิดถึงความใฝ่หา และการเทิดทูน
เป็นความรู้สึกละเอียดละไมที่มีพลังทำให้เกิดความรู้สึกเข้มแข็งไว้วางใจ
การเชื่อฟังและการปฏิบัติตามตลอดจนความพยายามเพื่อตอบสนอง
ความปรารถนาของผู้ที่ตนรัก

หลักการศาสนาอิสลามยังได้ระบุข้อกำหนดถึงสิทธิและหน้าที่
ของคู่สมรสกล่าว คือ สามีต้องให้เกียรติแก่ภรรยาทั้งต่อหน้าและลับหลัง
ด้วยคุณธรรมและความซื่อสัตย์และควรเห็นอกเห็นใจภรรยา รวมถึงการ
ปกป้องและเลี้ยงดูภรรยาด้วยความรับผิดชอบจัดหาที่อยู่อาศัย เครื่อง
นุ่งห่มเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับตามความเหมาะสมและ

สอดคล้องกับหลักการศาสนา ในด้านจิตใจนั้นสามีควรเอาใจใส่ดูแล
 ความปลอดภัยความสุขและความดีงามของภรรยา และให้ความ
 รักความอบอุ่นความเมตตาและต้องคลุกคลีกับภรรยาเสมอรวมทั้ง
 ให้การศึกษาแนะนำ และตักเตือนด้วยวิธีการตักเตือนที่เหมาะสมหาก
 ภรรยากระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันไม่ถูกต้องให้ภัยแก่ภรรยาหากได้กระทำ
 ความผิดรวมถึงการช่วยแก้ไขปัญหาในความไม่เข้าใจระหว่างภรรยา กับ
 เพื่อนบ้าน เมื่อมีปัญหาใดๆ เกี่ยวกับครอบครัวจะต้องปรึกษาหารือกัน
 ในทางกลับกันภรรยามีสิทธิและหน้าที่ในหลักการศาสนา คือการเชื่อฟัง
 และปฏิบัติตามคำสั่งของผู้เป็นสามีโดยที่คำสั่งนั้นมีได้นำไปสู่การฝ่าฝืน
 บทบัญญัติของอัลลอฮ์และมีหน้าที่ในการปรนนิบัติสามีด้วยความรัก
 ความเต็มใจ ทั้งนี้ก็เพราะว่าบ้านนั้นเป็นสถานที่ที่สามีต้องได้รับความ
 สงบสุขความเบิกบานใจ ไม่มีสิ่งรบกวนอันเนื่องมาจากปัญหาจากการ
 ทำงานหรือปัญหาอื่นๆ จากภายนอกบ้าน ในด้านเศรษฐกิจนั้นภรรยา
 ต้องรักษาดูแลและใช้จ่ายทรัพย์สินของสามีอย่างมีประสิทธิภาพและ
 เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ใช่จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยหรือแจกจ่ายแก่ผู้อื่นโดย
 ไม่ได้ได้รับความเห็นชอบจากสามีก่อน จะต้องรักษาเกียรติของตนเองใน
 ฐานะภรรยาและเพศหญิงด้วยการไม่ยอมให้ใครเข้าออกภายในบ้าน
 เว้นแต่สามีอนุญาต นอกจากนี้ภรรยาก็ต้องเป็นผู้ดูแลกิจการภายใน
 บ้านทั้งหมด รวมทั้งอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูลูกๆ และสามารถช่วยเหลือสามี
 ในกิจการงานต่างๆ ที่งานที่มีผลตอบแทนและงานอันเป็นกุศลทั้งปวง
 และต้องปฏิบัติดีต่อบิดามารดาของสามีเสมือนพ่อแม่ตนเอง⁸

⁸ อ่างแล้ว, 161-163.

ในการครองชีวิตสมรสให้ได้ตลอดรอดฝั่งนั้น เพศหญิงมีบทบาทในครอบครัวไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเพศชาย ซึ่งชีวิตคู่จำเป็นจะต้องประกอบด้วยความอดทนและความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในทางปฏิบัติก็ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการในศาสนาอิสลาม เช่น การมีวาจาดีใช้คำพูดที่รื่นหูสอดแทรกด้วยหลักคำสอนศาสนาวางจิตใจภายใต้หลักการของการศรัทธาในอัลลอฮ์ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบและเคารพซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ในการมีชีวิตคู่ย่อมหลีกเลี่ยงเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ไม่ได้เลย ดังนั้นการตอบสนองความปรารถนาทางเพศนั้นสามีภรรยาจะต้องปฏิบัติตนตามคำสอนและทำให้เกิดความพึงพอใจแก่กันทั้งสองฝ่าย โดยอยู่ภายใต้หลักการศาสนารวมทั้งสื่อสารเรื่องดังกล่าวกันได้เพื่อหลีกเลี่ยงความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกันอันนำไปสู่สาเหตุการหย่าร้างได้ ซึ่งตามทัศนะในศาสนามองการหย่าร้างเป็นการกระทำที่น่ารังเกียจ ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงสถานการณ์ดังกล่าวคู่สมรสควรมีความรู้ในเพศวิถีและพึงปฏิบัติตามนั้นเพื่อรักษาความเป็นคู่ชีวิตและสุขภาพทางเพศที่ปลอดภัย⁹

การมีสุขภาพทางเพศที่ปลอดภัยในชีวิตสมรสเป็นสิ่งที่ควรตระหนักในชีวิตคู่ในศาสนาอิสลามถือเป็นหน้าที่ (วาญิบ) สำหรับมนุษย์ เพราะสุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์ดีเป็นความโปรดปราน (เนียะมัด) ที่อัลลอฮ์ทรงประทานให้แก่มนุษย์ (บุคอรี) โดยเฉพาะในเรื่องเพศสัมพันธ์ถือว่าเป็นธรรมชาติที่พระเจ้าทรงกำหนดเหนือสิ่งมีชีวิตทั้งหลายเพื่อคงและดำรงไว้ซึ่งเผ่าพันธุ์ แต่การมีเพศสัมพันธ์สำส่อน ปราศจากขอบเขตและกฎกติกาใดๆ นั้นเป็นเรื่องของสัตว์เดรัจฉานที่ขาดสติสัมปชัญญะ มนุษย์ผู้มีสติปัญญาสมควรประพฤติเยี่ยงนั้น และการประพฤติผิดทาง

⁹ อ่างแล้ว, 184-189.

เพศ การละเมิดทางเพศ (ชีนา) เป็นสิ่งที่ทำลายรากฐานแห่งคุณธรรม จริยธรรม เป็นตัวบ่อนทำลายและกัดเซาะความมั่นคงของสถาบันครอบครัว และสร้างความสับสนแก่สายพันธุ์ของมนุษย์ จนทำให้เกิดโรค ร้ายต่างๆ เช่น โรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ต่างๆ นอกจากนี้หลัก ศาสนาอิสลามมีข้อห้ามสามี ภรรยา มีเพศสัมพันธ์อย่างเด็ดขาดในช่วง ที่ภรรยา มีประจำเดือน (เฮต) สอดคล้องกับนियามการมีสุขภาพทางเพศ ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข¹⁰ กล่าวคือ คู่สมรสต้องอยู่ในภาวะ ความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายและจิตใจที่เป็นผลสัมฤทธิ์อันเกิดจาก กระบวนการและหน้าที่ของการเจริญพันธุ์ทั้งชายและหญิง มีการ วางแผนครอบครัวก่อนตัดสินใจมีบุตร มีการตรวจสุขภาพก่อนสมรส และมีเพศสัมพันธ์ ส่งเสริมการมีเพศสัมพันธ์ด้วยความรับผิดชอบจนก่อ ให้เกิดความเท่าเทียมด้านความสัมพันธ์ และการให้ความนับถือซึ่งกัน และกันระหว่างชายและหญิง

จากแนวคิดดังกล่าวความมั่นคงของสถาบันครอบครัวจำเป็นที่ จะต้องได้รับสิทธิในการดูแลสุขภาพทางเพศของตนเองและคู่สมรสซึ่ง ผลการศึกษาจากรายงานวิจัยที่ผ่านมาทำให้ตระหนักว่าคู่สมรสยังขาด ความรู้ความเข้าใจในอนามัยเจริญพันธุ์ทั้งในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ นอกบ้านการรักษาความปลอดภัยทางเพศซึ่งมิใช่กระทบต่อตัวบุคคลใด บุคคลหนึ่งแต่ยังกระทบต่อคู่สมรสอีกด้วยดังผลการวิจัยของอัลญานัน

¹⁰ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, "กฤตภาคข่าวประชากรและอนามัย เจริญพันธุ์เล่ม 13 มกราคม-มิถุนายน 2545" (ม.ป.ท.: ม.ป.ท., 2546.), 2; http://koha.library.tu.ac.th/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=259042&query_desc=an%3A279785. (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2556).

สมุห์เสณีโต และเพ็ญพักตร์ ทองแท้¹¹ พบว่า ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีมีความรู้ค่อนข้างน้อยในเรื่องสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ และอัลญาน์ สมุห์เสณีโต¹² พบว่า ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ชายแดนใต้มีความรู้เรื่องพฤติกรรมอนามัยเจริญพันธุ์ในระดับดี ในขณะที่เดียวกันพฤติกรรมอนามัยเจริญพันธุ์ไม่ได้สอดคล้องกับความรู้ที่มี ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเพศหญิงมอบความรับผิดชอบเรื่องสุขภาพทางเพศของตนเองให้เป็นหน้าที่ของเพศชาย ในขณะที่เพศชายไม่ได้ตระหนักถึงสุขภาพทางเพศที่เหมาะสมของตนเองและคู่สมรสกล่าวคือ ขาดการปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนทรรศนะกับคู่ของตนอย่างเปิดเผยเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในเรื่องบทบาทเพศการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์การวางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิดเพศชายมักปล่อยให้การป้องกันการตั้งครรภ์เป็นหน้าที่ของเพศหญิง อย่างไรก็ตาม ในประเด็นอำนาจในการตัดสินใจมีบุตร เว้นช่วงการมีบุตรมักได้รับคำตอบจากเพศหญิงว่าขึ้นอยู่กับอำนาจการตัดสินใจของสามี แม้ว่าในครอบครัวไทยมุสลิมจะมีปฏิบัติต่อบุตรชายหญิงอย่างเท่าเทียมกัน แต่มีความคาดหวังช่วงปลายชีวิตต้องการให้บุตรหญิงเป็นผู้ดูแลตนเองและคู่สมรส นอกจากนี้ในการดูแลรักษาและป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่จะเกิดกับตนเองและภรรยาทั้งที่เป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่มีอาการและไม่มีอาการยังไม่ได้รับการตระหนักถึงมากเพียงพอ

¹¹ อัลญาน์ สมุห์เสณีโต และเพ็ญพักตร์ ทองแท้, *สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ของประชากรไทยพุทธและไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี* (ปัตตานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2555).

¹² อัลญาน์ สมุห์เสณีโต, *ครอบครัวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีในสถานการณ์เปลี่ยนผ่านทางประชากร* (ปัตตานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2558).

6. ว่าด้วยการแต่งงานและครอบครัว

การแต่งงานเป็นการปฏิบัติที่มีความซับซ้อนสังคม ส่วนใหญ่จะมีการปฏิบัติที่บ่งบอกถึงการแต่งงานและความคาดหวังที่จะควบคุมประชากรในครัวเรือน การแบ่งงานกันทำ การแบ่งปันทรัพยากร การแสดงความสัมพันธ์ทางเพศการสืบพันธุ์และการเลี้ยงดูบุตรนอกจากนี้เป็นการสร้างกลุ่มญาติพี่น้องที่เกินขอบเขตไปมากกว่าคู่สามีภรรยาเป็นกลุ่มเครือญาติระหว่างตระกูลทั้งนี้รูปแบบการแต่งงาน (marriage pattern) อาจมีหลายลักษณะซึ่ง David, L. & Melvin, E.¹³ ให้ข้อมูลในรูปแบบการแต่งงานเช่นผู้ชายแต่งงานกับผู้หญิงหลายคนหรือผู้หญิงแต่งงานกับผู้ชายหลายคนในบางวัฒนธรรมอนุญาตให้มีการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียว (monogamy) คือ มีสามีคนเดียวและภรรยาคนเดียว บางวัฒนธรรมผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคน (polygyny) และบางวัฒนธรรมผู้หญิงมีสามีได้หลายคน (polyandrous) รูปแบบการแต่งงานเหล่านี้เป็นเรื่องที่อธิบายได้ด้วยทฤษฎีและการนิยามความหมายของการแต่งงานอย่างไรก็ตามนิยามของการแต่งงานก็ไม่สามารถครอบคลุมรูปแบบการแต่งงานได้ทั้งหมดทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละวัฒนธรรม

ในศาสนาอิสลามมองว่าจุดเริ่มต้นของการสร้างครอบครัว คือ การแต่งงานจากหลักการของศาสนาอิสลามถือว่าการแต่งงานเป็นเรื่องของความมั่นคงของสังคม เป็นศักดิ์ศรีและความอยู่รอดของมนุษยชาติ ดังนั้นทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับการแต่งงานจะต้องดำเนินไปตามขั้นตอนอย่างเป็นระเบียบเพื่อให้อัลลอฮ์โปรดปรานและได้รับผลบุญ มีความ

¹³ L. David & E. Melvin, *Encyclopedia of Cultural Anthropology* (New York: Henry Holt and Company, 1996).

หมายของคำว่า “การสมรสตามหลักศาสนาอิสลาม” ซึ่งวิทยาลัยอิสลามศึกษา คณะกรรมการอิสลามจังหวัดสงขลา และองค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย (2535) ตั้งประเด็นไว้โดยอธิบายว่าการสมรสหมายถึงการพบกันและอยู่ร่วมกันระหว่างชายและหญิงคู่หนึ่งตามเงื่อนไขที่กำหนดในศาสนาเพื่อสร้างครอบครัวหรือเพื่อให้เกิดระบบครอบครัวขึ้น การพบกันระหว่างสองฝ่ายนี้มีได้เป็นเรื่องการตอบสนองของความต้องการทางอารมณ์หรือทางกายภาพเท่านั้นแต่เป็นการพบกันด้วยความรักความห่วงใยความเข้าใจในความรู้สึกรักของกันและกันมีความรับผิดชอบต่อกันและกันมีความยินยอมที่จะเผชิญกับทุกสถานการณ์ในชีวิตครอบครัว

นอกจากนี้การแต่งงานตามหลักอิสลามยังเป็นแนวทางเพื่อให้พ้นจากความเลวร้ายความเสื่อมเสียทางจริยธรรมและการผิดประเวณี และให้คุณค่าของการแต่งงานในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านสังคม นั่นคือการขยายระบบเครือญาติเพื่อความเป็นเอกภาพและภราดรภาพในสังคม ด้านสาธารณสุขการแต่งงานสามารถช่วยรักษาสุขภาพของคู่แต่งงานจากความเสื่อมเสียและอันตรายจากพฤติกรรมทางเพศเนื่องจากตามหลักศาสนาบัญญัติไว้ว่า “มีบุคคล 7 ประเภทที่จะถูกลงโทษจากอัลลอฮ์ยิวให้ลงสู่นรกในวันแห่งการตัดสินได้แก่ 1. บุคคลที่รักร่วมเพศ 2. บุคคลที่สำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง 3. บุคคลที่ร่วมเพศกับสัตว์ 4. บุคคลที่ร่วมเพศกับภรรยาทางทวารหนัก 5. บุคคลที่แต่งงานกับหญิงที่เป็นลูกเลี้ยงของเขา 6. บุคคลที่ผิดประเวณี (ซินา) 7. คนที่สร้างความเดือดร้อนแก่เพื่อนบ้านของเขาจนกระทั่งเพื่อนบ้านของเขาสาปแช่ง” และด้านการเมืองกล่าวคือ ความเข้มแข็งและความมั่นคงของชาติใดชาติหนึ่งจะต้องประกอบด้วยความเข้มแข็งในพื้นฐานทางจิตใจกับทางกายซึ่งตามบทบัญญัติศาสนาอิสลามกล่าวว่าท่านรอซูลคือล อัลลอฮ์อะลยฮิวะ

สัลลัมจึงเชิญชวนหนุ่มสาวให้มีการสมรสเพื่อร่วมสร้างวงศ์ตระกูลที่ดี และให้กำเนิดลูกๆ ที่ดี

Siddiqui, B H.¹⁴ อธิบายถึงแนวคิดสัมพันธภาพในครอบครัวไทยมุสลิมในฐานะความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในอัลกุรอานระบุไว้ตอนหนึ่งในซูเราะฮ์อุมมอะฮะฮ์ที่ 21 ความว่า “สัญญาณบางส่วนของพระองค์ คือ พระองค์ทรงบันดาลให้คู่ครองของพวกเจ้าที่มาจากพวกเจ้าเองทั้งนี้เพื่อพวกเจ้าจะได้สงบอยู่กับนาง (ไม่เที่ยวคึกคะนองอีกต่อไป) และพระองค์ทรงบันดาลให้ความรักและความเมตตาให้มีขึ้นระหว่างพวกเจ้า (ฉันท์สามีภรรยา) แท้จริงในนั้นย่อมเป็นนานาสัญญาณสำหรับกลุ่มชนผู้ศรัทธอง” จากบทบัญญัติศาสนอนในศาสนาอิสลามข้างต้นกล่าวถึงอัลลอฮ์ได้ประทานชีวิตครอบครัวเพื่อที่จะให้สามีภรรยาดำรงชีวิตร่วมกันด้วยความรักและความเมตตาจากอาเยฮ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นอัลลอฮ์ได้ชี้ให้มนุษย์เห็นว่าชีวิตครอบครัวนั้นมีความสัมพันธ์ในลักษณะ ดังนี้ คือความสงบสุขทางจิตใจซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่จะประสานความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นระหว่างสามีและภรรยาความรัก (มะวัตตะฮ์) และความรักความเมตตา (วะเราะฮฺมะฮ์) เป็นความผูกพันซึ่งจะทำให้สามีและภรรยาดำรงชีวิตอย่างมีความรักและความห่วงใยซึ่งความรักและความผูกพันระหว่างสามีและภรรยาเป็นสิ่งที่ทั้งสองจะต้องให้ความเอาใจใส่ทะนุถนอมซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามในครอบครัวมุสลิม แม้ว่าจะให้สิทธิความเท่าเทียมระหว่างเพศชายและเพศหญิง แต่ทว่าบทบาทตามเพศสภาพจากสังคมที่คาดหวังอาจจะเป็นเรื่องที่มีความเหลื่อมล้ำกันอยู่

¹⁴ อ้างแล้ว, B H. Siddiqui (1991) อ้างใน อารงสุทธาศาสด์, สถาบันครอบครัวอิสลาม.

7. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และเพศสภาพในครอบครัวมุสลิม

บทบาทตามเพศสภาพ (gender role) เป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังว่าเพศสภาพความเป็นหญิงและชายควรมีบทบาทอย่างไรจึงเหมาะสม สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปได้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของความ เป็นเมืองและความเป็นประเทศที่มีการพัฒนาไปเป็นประเทศ อุตสาหกรรมมากขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า ใน สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ ความสัมพันธ์ทางเพศสภาพหญิงชายและการรับรู้บทบาทหญิงชายใน ครอบครัวไทยมุสลิมมีการเปลี่ยนผ่าน กล่าวคือ ทั้งเพศหญิงและเพศ ชายมีหน้าที่ซึ่งกันหากรายได้เข้าสู่ครอบครัว อย่างไรก็ตาม ภาระในบ้าน เป็นของเพศหญิงดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา แม้ว่าในอดีตเพศชายมีบทบาท หารเลี้ยงครอบครัว และเพศหญิงดูแลภายในบ้านอย่างเดียว เมื่อยุคสมัย เปลี่ยนไปเพศหญิงออกไปทำงานนอกบ้าน แต่ทว่าบทบาทหลักภายใน บ้านยังคงตกเป็นของเพศหญิงดังเดิม ดังเช่น การเตรียมอาหารและการ ทำความสะอาดบ้าน เพศหญิงจะเป็นผู้จัดซื้อและเตรียม รวมถึงการ ทำความสะอาดบ้าน เช่น กวาดบ้าน ถูบ้าน ซักผ้า เป็นหน้าที่หลักของ เพศหญิงเป็นส่วนใหญ่ มีบางรายที่เพศชายเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือบ้าง ในด้านเศรษฐกิจและอำนาจการตัดสินใจจะเป็นอำนาจของเพศชายใน การรับผิดชอบ ในประเด็นการดูแลสมาชิกในครอบครัวเป็นหน้าที่ของ เพศหญิงในการดูแลเป็นส่วนใหญ่ รวมถึงค่าใช้จ่ายที่ไม่ใช่รายจ่าย หลักๆ หรือการซื้อข้าวของเล็กน้อยจะเป็นหน้าที่ของเพศหญิงเช่นกัน¹⁵

¹⁵ อ่างแก้ว, อัจฉราณี สมุห์เสณีโต, *ครอบครัวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ในสถานการณ์เปลี่ยนผ่านทางประชากร*.

หลักในการครองเรือนตามหลักเพศสภาพในบทบัญญัติศาสนาอิสลามระบุว่า จะต้องมึรากฐานมาจากความรักความห่วงใยและความเข้าใจเป็นสำคัญและความรักต้องมึรากฐานจากการดักวาท่อัลลอฮ์ดังความหมายจากหะดีษหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาของการครองเรือนความว่า “ผู้ที่สมบรูณ์ที่สุดในบรรดามุมนคือมุมนที่มีจริยธรรมที่ดีที่สุดในบรรดาพวกเขาและผู้ซึ่งที่ดีที่สุดในหมู่พวกเขาคือผู้ปฏิบัติดีที่สุดต่อภรรยาของพวกเขา” (บันทึกโดยตริมิซีย์) สอดคล้องกับการศึกษาของอัลญาน์ สมุห์เสนีโต¹⁶ พบผลการวิจัยว่า การครองเรือนในครอบครัวมุสลิมนั้นจะต้องประกอบด้วยความอดทนและความเข้าใจซึ่งกันและกันและในทางปฏิบัตินั้นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานอิสลามซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาหลักการครองเรือนดังนี้

ด้านวาจา-ในทันทีที่เสร็จจากพิธีแต่งงานทั้งสองฝ่ายควรเริ่มต้นพูดคุยด้วยคำพูดที่ทำให้เกิดความสบายใจของทั้งคู่ การพูดจาในชีวิตประจำวันควรพูดด้วยหัวข้อที่น่าสนใจของทั้งสองฝ่ายและเป็นคำพูดที่รื่นหูและสามารถคลายความตึงเครียดได้ควรเป็นคำพูดที่สอดแทรกด้วยหลักคำสอนของศาสนา

ด้านจิตใจ-ความสัมพันธ์ทางจิตใจต้องวางอยู่บนหลักการของการศรัทธาในอัลลอฮ์ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกกับผิดชอบและเคารพซึ่งกันและกัน เช่น การให้เกียรติการยอมรับในความคิดและความรู้สึกของกันและกัน เป็นต้น

¹⁶ อัลญาน์ สมุห์เสนีโต, *ครอบครัวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีในสถานการณ์เปลี่ยนผ่านทางประชากร*. 101.

ด้านเพศสัมพันธ์-เมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา แล้วความรักและการมีเพศสัมพันธ์เป็นสิ่งแยกออกจากกันไม่ได้ตั้งนั้น สามีภรรยาจะอยู่กันอย่างสันติได้นั้นจะต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วยและจะต้องให้เกิดความพึงพอใจแก่กันและกันทั้งสองฝ่าย

การดูแลสุขภาพทางเพศในหลักการของมุสลิมจึงเป็นสิ่งสำคัญ ในหลักการครองเรือนเริ่มตั้งแต่การตรวจสุขภาพก่อนแต่งงาน การเตรียมความพร้อมก่อนการมีบุตรหรือการมีเพศสัมพันธ์ การกำหนดช่วงการมีบุตร การเว้นระยะการมีบุตรหรือการตรวจโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และอนามัยเจริญพันธุ์ในครอบครัว

ด้านครอบครัว-ความสัมพันธ์ทางครอบครัวหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเดียวกันและความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวของทั้งสองฝ่ายความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้เป็นพ่อแม่กับลูกๆ ซึ่งควรเป็นไปอย่างสนิทสนมพ่อแม่ควรอบรมดูแลและให้การศึกษาแก่ลูกๆ อย่างใกล้ชิดและให้ลูกๆ เห็นบทบาทความเป็นพ่อเป็นแม่อย่างแท้จริง บางครั้งพ่อแม่จะต้องแสดงความรักในกรณีที่จะฝึกให้พวกเขาเข้าใจระเบียบวินัย ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวฝ่ายผู้เป็นสามีและครอบครัวของผู้เป็นภรรยา นั้น ความสัมพันธ์อันนี้ควรดำเนินไปด้วยดีและต้องมีความสมดุลกัน

ด้านสังคม-ชีวิตทางการครองเรือนของคู่สามีภรณานั้นจะต้องให้ความสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวของตัวเองกับสังคมภายนอกเช่นผู้เป็นสามีควรให้โอกาสแก่ภรรยาได้คบค้าสมาคมกับสังคมภายนอกที่เป็นไปในเชิงสร้างสรรค์หรือเป็นไปในทางที่ไม่ขัดต่อ

หลักศาสนา สำหรับผู้เป็นภรรยาก็ควรจะให้โอกาสแก่สามีในลักษณะเดียวกันและการกระทำเช่นนี้ควรมีการปรึกษาหารือบอกกล่าวให้ทราบกันระหว่างทั้งสองฝ่ายเพื่อหลีกเลี่ยงความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกัน

นอกจากนี้บทบาทเพศชายในฐานะบิดาช่วยภรรยาเลี้ยงบุตร ในอดีตภาระการเลี้ยงบุตรเป็นความรับผิดชอบของเพศหญิงแต่ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไป มารดามีได้ทำหน้าที่แม่บ้านเท่านั้นแต่ยังทำงานนอกบ้านบิดา จึงเข้ามาแสดงบทบาทความเป็นบิดาในการดูแลและพัฒนาบุตรพร้อมๆ กับมารดาบิดา ในปัจจุบันจึงขงนมบ่อน้ำร้อนน้ำเย็น ผ้าอ้อมมกล่อมบุตรนอนและเล่นกับบุตรได้ การอบรมสั่งสอนบุตรโดยความเป็นเพศชายโดยบิดาทำเป็นตัวอย่างให้บุตรเห็นการเป็นหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยและทำหน้าที่คุ้มครองป้องกันภัยอันตราย การเป็นหัวหน้าครอบครัวเลี้ยงดูหารายได้เป็นที่פקพิงที่ปรึกษาแนะนำ และที่สำคัญคอยอุปถัมภ์เรื่องการเงินเปรียบดั่งเสาหลักของบ้าน การเป็นผู้สร้างความเข้มแข็งในจิตใจบุตร การเป็นแบบอย่างความเป็นชายให้บุตรชายได้ลอกเลียนแบบและสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ชายให้แก่บุตรสาว ในขณะที่บทบาทเพศหญิงในฐานะมารดา ตั้งแต่ตั้งครรภ์ คลอดให้นมบุตรกิน อบรมสั่งสอนบุตร เป็นตัวอย่างให้บุตรสาว และให้คำแนะนำการวางตัวและในปัจจุบันได้เพิ่มการหารายได้เข้าสู่ครอบครัว

ตามบทบัญญัติศาสนาอิสลามได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ที่ต่างกันสิทธิและหน้าที่ของสามีจากหลักการแห่งความเท่าเทียมในด้านศักดิ์ศรีดังกล่าวอัลลอฮ์ได้กำหนดเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจนและเหมาะสมโดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของเพศชายหรือสามีนั้นอาจจะมีมากกว่าและหนักกว่าหน้าที่ของเพศ

หญิงหรือภรรยา¹⁷ ข้อความข้างต้นกล่าวถึงฐานะที่เหนือกว่าเพศหญิง นั้นหมายถึงฐานะที่เกิดจากที่จะต้องทำหน้าที่ในการรับผิดชอบและการเลี้ยงดูหาใช้ว่ามีฐานะที่เป็นผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองไม่ ดังนั้นการกำหนดหน้าที่ของสามีต่อภรรยาและหน้าที่ของภรรยาต่อสามีเป็นการกำหนดที่ถูกต้องและเหมาะสมสอดคล้องกับการบริหารชีวิตคู่ให้มีความสุขและมั่นคงตลอดไป ตามหลักศาสนาอิสลามกำหนดหน้าที่ของสามีดังต่อไปนี้ สามีต้องให้เกียรติแก่ภรรยาทั้งต่อหน้าและลับหลังสามีต้องปกป้องและเลี้ยงดูภรรยาด้วยความรับผิดชอบ สามีต้องจัดหาที่อยู่อาศัยเครื่องนุ่งห่มตามความเหมาะสมและความสามารถของสามีและถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม สามีจะต้องให้ความรักความอบอุ่นความเมตตาและต้องคลุกคลีกับภรรยาเสมอ สามีจะต้องให้การศึกษาแนะนำและตักเตือนด้วยวิธีการตักเตือนที่เหมาะสมหากภรรยากระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันไม่ถูกต้อง สามีจะต้องซื่อสัตย์และมีความเห็นอกเห็นใจต่อภรรยา สามีจะต้องให้อภัยแก่ภรรยาหากได้กระทำความผิด สามีจะต้องแก้ไขปัญหาในความไม่เข้าใจระหว่างภรรยากับเพื่อนบ้านในเมื่อมีปัญหาใดๆ เกี่ยวกับครอบครัวจะต้องปรึกษาหารือ¹⁸

สิทธิและหน้าที่ของภรรยาเพื่อให้ชีวิตครอบครัวและการสมรสบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่อิสลามกำหนดไว้บรรจงบินกาซัน¹⁹ กล่าวว่าในอัลกุรอานระบุว่า ภรรยาจะต้องปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ดังต่อไปนี้ ภรรยาต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้เป็นสามีในเมื่อคำสั่งนั้นมิได้นำไปสู่การฝ่าฝืนบทบัญญัติของอัลลอฮ์ ดังหะดีษที่รายงานโดยบุคอรีห์และ

¹⁷ ดูใน ยูสุฟ ก้อรฏอวี, *หะลาละและหะรอมในอิสลาม*, 57-87.

¹⁸ อ้างแล้ว, 57-87.

¹⁹ อ้างแล้ว, 87-94.

มุสลิมควมว่า “หากว่าฉันให้ผู้หนึ่งสูญเสียต่ออีกผู้หนึ่งได้แล้วแน่นอนฉันจะใช้ภรรยาสูญเสียต่อสามีของฉัน” อย่างไรก็ตามจะไม่มี การเชื่อฟังใดๆ ต่อมนุษย์อื่นจะนำไปสู่การฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของอัลลอฮ์ผู้ทรงอภิบาล มนุษย์ภรรยาที่มีหน้าที่ในการปรนนิบัติสามีด้วยความรักและความเต็มใจ ทั้งนี้ก็เพราะว่าบ้านนั้นเป็นสถานที่ที่สามีได้รับความสงบสุขความเบิกบานใจ ไม่มีสิ่งรบกวนอันเนื่องมาจากปัญหาจากการทำงานหรือปัญหา อื่นๆ จากภายนอกบ้านการรักษาดูแลและใช้จ่ายทรัพย์สินของสามีอย่าง มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยหรือ แจกจ่ายแก่ผู้อื่นโดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากสามีก่อน ภรรยาจะต้อง รักษาเกียรติของตนเองและของบุตรหญิงของตนเองด้วยการไม่ยอมให้ ใครเข้าออกภายในบ้านเว้นแต่สามีจะอนุญาต เป็นผู้ดูแลกิจการภายใน บ้านทั้งหมดรวมทั้งอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูบุตร การช่วยเหลือสามีในกิจการ งานอันเป็นกุศลทั้งปวงรวมทั้งการปฏิบัติดีต่อบิดามารดาของสามีภรรยา ต้องรักษาความลับและเกียรติของสามีพร้อมทั้งรักษาเกียรติของตนเอง ขณะที่สามีไม่อยู่ชู้เราฮุอันนิชาฮฺอายุอะฮฺที่ 34 อัลลอฮฺทรงตรัสไว้ความ ว่า “ดังนั้นบรรดาสตรีที่ดีก็คือสตรีที่มีคารวะธรรมอีกทั้งรักษาตัวเมื่อสามี ไม่ได้ปรากฏตัวอยู่กับนางตาม (คำสั่ง) ที่อัลลอฮฺได้ทรงพิทักษ์รักษาไว้”

การที่มุสลิมและมุสลิมะฮฺตกลงแต่งงานกันก็เพราะมีความประสงค์ ที่จะให้ชีวิตครอบครัวประสบความสำเร็จนั้นคือการสร้างระบบครอบครัว ที่อัลลอฮฺทรงประสงค์ โดยมีลูกหลานสืบเชื้อสายและเป็นครอบครัวที่ มั่นคงยาวนาน ตามบทบัญญัติศาสนาอิสลามต้องการให้มีการแต่งงาน และไม่ส่งเสริมให้มีการหย่าร้าง การหย่าร้างเป็นการกระทำที่น่ารังเกียจ ตามทัศนะของศาสนาอิสลาม และถือว่าการหย่าร้างเป็นทางเลือก สุดท้ายในการแก้ปัญหาครอบครัว หากชีวิตคู่ของสามีภรรยาไม่สามารถ

จะดำเนินไปด้วยกันอย่างราบรื่น ท่านศาสดาได้กล่าวถึงการหย่าร้างซึ่ง
ความว่า “การกระทำที่อนุมัติ (หะลาล) ที่อัลลอฮฺทรงรังเกียจมากที่สุด
คือ การหย่า (เตาะลาก์)”

อย่างไรก็ตาม ในหลักการศาสนาอิสลามอนุญาตให้หย่าร้างกัน
เพราะไม่ต้องการให้ชีวิตครอบครัวที่ต้องทนอยู่ภายใต้พันธะของการเป็น
สามีภรรยาโดยปราศจากความสุข ซึ่งอาจจะมีผลเสียมากกว่าการ
หย่าร้างก็ได้ และในขณะที่เดียวกันอิสลามได้เปิดโอกาสให้สามีภรรยา
สามารถกลับคืนดีกันได้อีก เพื่อที่จะให้ทั้งสองฝ่ายได้ใช้ความพยายาม
ในอันที่จะทำให้การแต่งงานของตนประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
ความต้องการของทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามการแยกกันใน
ลักษณะนี้โดยปกติแล้วจะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายสามารถตรึงตรองสงบสติ
อารมณ์ ทบทวนความผิดพลาดของตนและเมื่อจิตใจของทั้งสองฝ่ายมี
ความสงบก็สามารถทำความเข้าใจกันและสามารถจะมีชีวิตคู่ที่สงบสุข
สร้างความมั่นคงได้อีกต่อไป

8. เพศสัมพันธ์: เรื่องที่ไม่ถูกพูดถึง

ในเรื่องเพศวิถีในชีวิตคู่แม้ว่าช่วงแรกผู้ให้ข้อมูลป่วยเป็ยงในการ
ให้ข้อมูลแต่พบข้อมูลสำคัญบางส่วนที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก (โตะครู) เล่าให้
ฟังว่า “...ในคำสอนศาสนาบอกไว้เลยว่าการมีเพศสัมพันธ์กันต้องได้รับ
การยินยอมพร้อมใจก่อนถึงมีเพศสัมพันธ์กันได้ไม่มีการบังคับหรือขืนใจ
แต่ภรรยาไม่ควรป่วยเป็ยงขัดขืนเมื่อสามีต้องการ...ในคำสอนบอก
ว่าการมีเพศสัมพันธ์เป็นสิ่งดีและถูกต้องถ้าเรามีกับภรรยาของเรา ก่อน

มีเพศสัมพันธ์ต้องขอพรให้พูดว่าบิสมิลลาฮฺและดูอาฮฺ”²⁰

“เมื่อชวนเมียไปนอน เมียขัดขืนไม่ได้ เป็นบาปนะ ในอัลกุรอานบอกว่ายัมคฺ (ร่วมเพศ) เป็นวิธีในอัลลฮฺ ดังนั้นมันดีเป็นสิ่งที่ถูกต้องในวิถี”²¹ “ในกุรอานบอกว่าสามีภรรยาเป็นของกันและกันตั้งแต่ปลายเส้นผมจนปลายนิ้ว”²²

นอกจากนี้ยังพบข้อมูลบางส่วนจากการลงพื้นที่และพูดคุยกับคนในชุมชนความว่า “...ตามแนวทางศาสนานอกจากสามีและภรรยายินยอมมีอะไรกันแล้วก่อนมีอะไรกันต้องกล่าว “บิสมิลลาฮฺนือรอมานนิรอฮีม” คือการนี้ถึงอัลลฮฺเป็นวิถีของอัลเลาะฮฺสามีกับภรรยาเป็นของกันและกันแต่ในคำสอนระบุว่าทั้งสองฝ่ายทำอะไรต่อกันก็ได้ในการร่วมเพศ แต่ทั้งสองไม่ควรมองดูอวัยวะของอีกฝ่าย...”²³

เมื่อผู้วิจัยมีโอกาสไปร่วมงานแต่งงานในชุมชนและนั่งร่วมโต๊ะกับผู้มาร่วมงานเป็นเด็กสาวอายุประมาณ 18 ปี 2-3 คนและมีอยู่ตอนหนึ่งที่ผู้วิจัยได้พูดขึ้นว่า “มาเก็บข้อมูลทำวิจัยอยู่ตั้งนานแต่ไม่ได้ข้อมูลสักที” เด็กสาวในกลุ่มนั้นถามขึ้นว่า “เก็บอะไร” ผู้วิจัยตอบว่า “เกี่ยวกับบทบาทหญิงชายในครอบครัวพอลถามเกี่ยวกับเพศวิถีผู้ให้ข้อมูลที่เป็นภรรยาไม่ค่อยตอบบอกว่าเรื่องแบบนี้พูดให้ใครฟังไม่ได้หรอก” เด็กสาว

²⁰ ครอบครัวที่ 4, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2556.

²¹ สามี, ครอบครัวที่ 5, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2556.

²² สามี, ครอบครัวที่ 6, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2556.

²³ พูดคุยแบบไม่เป็นทางการกับคนในชุมชนเพศชาย, เมื่อ 16 พฤษภาคม 2556.

คนเดิมเลยเล่าให้ฟังว่า

“จริงๆพวกเราก็รู้แหละอุสตาซ (ครูผู้ชาย) สอนนะ บอกว่าในคำสอนกุรอานบอกว่าต้องรู้จะได้ปฏิบัติได้ ไม่ใช่เรื่องไม่ได้ ในวิถีของอัลเลาะฮฺพระเจ้าท่านต้องการให้ ชาวมุสลิมเรามีครอบครัวแต่งงานและมีลูกแต่นอกนั้น การมีอะไรกันแบบที่เรียกว่ายัมคหรือเซอตุบฺยเป็นวิถีที่ถูก ต้องป้องกันการกระทำผิดซึ่เนาผิดลูกผิดเมียแบบนั้นเป็นสิ่งไม่ดี”

เพื่อนๆ ในกลุ่มของเด็กสาวเสริมต่อว่า “...ในคำสอนที่ครูสอนมีการอธิบายว่าท่าแบบไหนในการมีเพศสัมพันธ์ที่ทำได้ทำไม่ได้จริงๆ ผู้ชายต้องให้ผู้หญิงยินยอมที่จะมีอะไรกันและห้ามทั้งผู้หญิงในระหว่างมีอะไรกัน หรือมีอะไรกันก็ห้ามคุยกัน แล้วหลังจากนั้นก็ต้องอาบน้ำ เหมือนอาบน้ำละหมาดให้สะอาดมากๆ...” และเด็กสาวอีกคนในกลุ่มก็พูดเสริมมาว่า “...ตอนท้องจริงๆ ห้ามมีอะไรกันแต่ถ้าสามีต้องการก็อย่าขัดใจถ้าเราปฏิเสธแบบนี้เราก็บาปผู้หญิงเรามีหน้าที่ปรนนิบัติสามี” ผู้วิจัยเลยลองถามว่า “เดี๋ยวนี้เห็นผู้ชายหลายคนมีลักษณะคล้ายผู้หญิงก็เห็นแต่งงานนะ” เด็กๆ ในกลุ่มแย่งกันตอบว่า “มุสลิมเราเชื่อว่าถ้าแต่งงานแล้วเราผู้หญิงปรนนิบัติเค้าก็จะเปลี่ยนไปเอง”

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นภรรยาของโตะอิหม่าม ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้พูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลตามลำพัง ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเปิดเผยบางอย่างในการพูดคุยว่า “มุสลิมเชื่อว่าแก้ได้ โดยการเมียถ้าเค้ามีเมียเค้าก็จะอยู่ในวิถีของพระเจ้าในวิถีอัลเลาะฮฺอัลเลาะฮฺก็เปิดใจให้รับเค้ามา” ในบางส่วนที่พูดคุยแบบไม่เป็นทางการต่อ

มาผู้วิจัยชวนคุยต่อว่า “...ถ้าท้องหรือมีลูกไม่มีอะไรกับสามีได้ไหม” ภรรยาโต๊ะอิหม่ามบอกว่า “ไม่รู้เหมือนกันก็มีกันปกตินะ” ข้อมูลดังกล่าวที่ผู้วิจัยเคยรับรู้มาว่า ในการร่วมเพศขณะตั้งครรภ์อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ลูกที่เกิดมา หากมองในแง่การแพทย์นั้นไม่มีข้อห้ามในเรื่องนี้เช่นเดียวกันไม่ว่าเป็นการตั้งครรภ์ในระยะเริ่มแรกหรือเมื่อครรภ์แก่เพราะไม่มีผลเสียหรือผลใกล้เคียงแต่อย่างใดในส่วนสูตินารีเวชอาจวางแนวปฏิบัติทั่วไปว่าเพศสัมพันธ์ควรยุติอย่างน้อยทั้งก่อนและหลังคลอด 6 สัปดาห์แต่เป็นข้อยุติหรือความเห็นเชิงจริยธรรมที่ทำให้เกียรติแก่เพศหญิงเพื่อมิให้ต้องยุ่งยากลำบากใจแต่มีชี้ทิศนะทางการแพทย์โดยตรงนั้นการร่วมเพศกับภรรยาขณะตั้งครรภ์ควรต้องระมัดระวังให้มากขึ้นเพื่อมิให้กระทบกระเทือนต่อลูกในครรภ์

สำหรับประเด็นสุดท้ายผู้ให้ข้อมูลที่สัมภาษณ์บอกกล่าวด้วยข้อความคล้ายๆ กับที่ผู้วิจัยรับรู้คือ ข้อห้ามในการมีเพศสัมพันธ์ในหลักการศาสนาคือการมีเพศสัมพันธ์ในเดือนรอมฎอนซึ่งในเดือนดังกล่าวเป็นเดือนแห่งการต่อสู้กับความอยากทั้งหลายที่ต้องการรวมถึงความต้องการทางเพศด้วย ข้อห้ามในการร่วมเพศกับภรรยาขณะมีประจำเดือนการมีประจำเดือนในเพศหญิงช่วงวัยเจริญพันธุ์ (อายุ 15-49 ปี) และมีสุขภาพปกติมีเลือดประจำเดือนทุกเดือนการหลังดังกล่าวหลังออกทางอวัยวะเพศเรียกว่าเลือดประจำเดือน การมีเพศสัมพันธ์กับหญิงขณะมีประจำเดือนทำให้การหลังของเลือดหยุดชะงักและเป็นอันตรายต่อสุขภาพของหญิงเนื่องจากแบคทีเรียขณะร่วมเพศไปเข้าสู่อวัยวะเพศหญิงโดยผ่านอวัยวะเพศชายและภายหลังการร่วมเพศต้องอาบน้ำเพื่อชำระล้างร่างกายทุกส่วนให้สะอาดสดชื่นและประสาทต่างๆ ได้ตื่นตัวสามารถทำงานตามปกติและผลพลอยได้อีกประการหนึ่ง คือขจัดความ

ซึ่งเกี่ยวพันกับบุคคลทั่วไปหลังร่วมเพศแล้วและสิ่งสำคัญที่สุดคือไม่เปิดเผยเรื่องดังกล่าวให้คนทั่วไปรับรู้เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่ในหลักการศาสนาได้ระบุว่า การเปิดเผยเรื่องราวดังกล่าวเปรียบเสมือนมารร้ายตัวผู้และมารร้ายตัวเมียพบกันในห้องนอนและตอบสนองของความอยากของตัวเองขณะที่ผู้คนกำลังมองดูหลังการร่วมเพศระหว่างสามีภรรยาแล้วเรื่องดังกล่าวต้องปกปิดให้เป็นความลับอย่างถึงที่สุดเว้นแต่การเปิดเผยด้วยเหตุจำเป็นบางอย่างเช่นการพิพาทเป็นคดีเป็นต้น

9. การรับรู้ในเพศวิถีและสุขภาวะทางเพศ ในครอบครัวไทยมุสลิมปัตตานี

เมื่อพิจารณาในเรื่องการรับรู้ในเพศวิถีและสุขภาวะทางเพศในครอบครัวไทยมุสลิมปัตตานี ผลการสำรวจ (ตาราง 1) พบว่ากลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 22 เคยถูกข่มขู่ตะคอกหรือดูดำด้วยวาจาหยาบคายจากคู่สมรสประจำและร้อยละ 33 ของกลุ่มตัวอย่างมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ เหนือกว่าคู่สมรสเป็นประจำในขณะที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 16.5 ไม่เคยมีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ มากกว่าคู่สมรสเลยและในเรื่องการปฏิบัติตัวขณะตั้งครรภ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 60 ได้รับการดูแลและการปฏิบัติตนในระหว่างการตั้งครรภ์ที่ถูกต้องเป็นประจำและกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 51 ที่สามีดูแลและสนใจพากรรยาหรือไปฝากครรภ์ด้วยตนเองเป็นประจำ นอกจากนี้คู่สมรสพยายามเรียนรู้ในเรื่องเพศเพื่อปรับตัวให้เข้ากันได้กับคู่สมรสและทำให้คู่สมรสมีความสุขทางเพศเพิ่มมากขึ้นเป็นประจำคิดเป็นร้อยละ 53 และมากกว่าร้อยละ 50 มีความพึงพอใจต่อการตอบสนองทางเพศของคู่สมรส

ตาราง 1 ร้อยละของความคิดเห็น ความรู้
และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางเพศของคู่สมรส

ความคิดเห็น ความรู้ และความเข้าใจ เกี่ยวกับบทบาททางเพศของคู่สมรส	ร้อยละ	จำนวน
การให้การยอมรับอย่างมีเหตุผลของสามีภรรยา ปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคเท่าเทียมทางเพศ		
ใช่	93.0	372
ไม่ใช่	7.0	28
การปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน คือ การที่สามีภรรยาช่วยกันทำงานทุกอย่างในบ้าน		
ใช่	84.5	338
ไม่ใช่	15.5	62
การพูดคุยกันอย่างเปิดเผยถึงความรู้สึกทางเพศ ของตน มีความเสมอภาคเท่าเทียมทางเพศ		
ใช่	79.3	317
ไม่ใช่	20.8	83
ภรรยาไม่สิทธิอันชอบธรรมที่จะมี หรือไม่มีเพศสัมพันธ์กับสามีของตน		
ใช่	69.0	276
ไม่ใช่	31.0	124

การมีเพศสัมพันธ์ของคุณสมรสปราศจากการคุกคาม บังคับ และปลอดภัยจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์		
ใช่	71.3	285
ไม่ใช่	28.8	115
การวางแผนครอบครัว หมายถึง การคุมกำเนิดเพียงอย่างเดียว		
ใช่	42.0	168
ไม่ใช่	58.0	232
การเลี้ยงดูบุตรเป็นภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบของภรรยาเท่านั้น		
ใช่	29.8	119
ไม่ใช่	70.3	281
การข่มขู่ ดุด่าด้วยวาจาหยาบคายของสามีภรรยา เป็นการทำร้ายจิตใจกัน		
ใช่	76.5	306
ไม่ใช่	23.5	94
ภรรยาที่มีอำนาจในการต่อรองกับสามีน้อย ทำให้เสี่ยงต่อการถูกทำร้ายหรือการคุกคามทางเพศได้ง่าย		
ใช่	52.8	211
ไม่ใช่	47.3	189

การมีพฤติกรรมบังคับข่มขู่ของสามีภรรยา ทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว		
ใช่	81.3	325
ไม่ใช่	18.8	75
การตั้งครรภ์ของภรรยาไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง ทางด้านจิตใจของสามี		
ใช่	66.5	266
ไม่ใช่	33.5	134
สามีไม่จำเป็นต้องพาภรรยาไปฝากครรภ์ด้วยตนเอง		
ใช่	52.3	209
ไม่ใช่	47.8	191
การเรียนรู้ในเรื่องเพศของสามีภรรยา ปรับความต้องการทางเพศให้เข้ากันได้ง่ายและมีความสุข		
ใช่	83.3	333
ไม่ใช่	16.8	67
การตอบสนองทางเพศที่พึงพอใจของสามีภรรยา สัมพันธ์ภาพที่ดีและทำให้ชีวิตสมรสมีความสุข		
ใช่	88.3	353
ไม่ใช่	11.8	47
รวม	100.0	400

นอกจากนี้พบว่า กลุ่มอย่างมากกว่าร้อยละ 90 คิดว่าการยอมรับอย่างมีเหตุผลของสามีและภรรยาถือเป็นการปฏิบัติต่อกันอย่างมีความเสมอภาคและเท่าเทียมทางเพศและมากกว่าร้อยละ 80 เห็นด้วยว่าการที่สามีภรรยาช่วยกันทำงานทุกอย่างในบ้านถือเป็นการเท่าเทียมทางเพศที่พึงปฏิบัติ รวมทั้งการที่สามีภรรยาสามารถพูดคุยเปิดเผยเรื่องความรู้สึกทางเพศของตนเป็นการแสดงถึงความเท่าเทียมทางเพศ ยิ่งไปกว่านั้นร้อยละ 70 คิดว่าภรรยามีสิทธิอันชอบธรรมที่มีหรือไม่มีเพศสัมพันธ์กับสามีของตนและการมีเพศสัมพันธ์ของคู่สมรสต้องปราศจากการคุกคามบังคับและปลอดภัยจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากกว่าร้อยละ 50 เข้าใจว่าการวางแผนครอบครัวไม่ได้หมายถึงการคุมกำเนิดเพียงอย่างเดียวแต่มีทั้งเรื่องการวางแผนมีบุตร การกำหนดจำนวนบุตร การเว้นระยะการมีบุตรและช่วงเวลาที่คู่สมรสมีความคิดเห็นร่วมกันในการมีบุตร เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 70.3 เห็นด้วยว่าการเลี้ยงดูบุตรไม่ใช่ภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของภรรยา แต่เป็นความรับผิดชอบร่วมกันทั้งสามีและภรรยา

ประเด็นความรุนแรงในครอบครัวเกือบร้อยละ 80 ให้ความเห็นว่า การข่มขู่ด่าด้วยวาจาหยาบคายของสามีภรรยาเป็นการทำร้ายทางจิตใจ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างคิดว่าอำนาจในชีวิตคู่ระหว่างสามีภรรยามีอิทธิพลต่อความรุนแรงในครอบครัว โดยถ้าภรรยามีอำนาจในการต่อรองน้อยมีโอกาเสี่ยงต่อการถูกทำร้ายหรือการคุกคามทางเพศมากถึงร้อยละ 53 และกลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 80 ให้ความเห็นว่า การมีพฤติกรรมบังคับข่มขู่ในสามีและภรรยา ยังนำไปสู่การเกิดปัญหาในครอบครัวอย่างไรก็ตามแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 60 คิดว่าการตั้งครรภของภรรยาไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของสามีแต่

เห็นด้วยว่าสามีควรมีบทบาทในการดูแลภรรยาที่ตั้งครรภ์โดยคอยควบคุมดูแลให้ภรรยารักษาสุขภาพปฏิบัติตนเองใส่ใจตนเองในระหว่างตั้งครรรภ์ถึงร้อยละ 86 ถึงกระนั้นสามีไม่จำเป็นต้องพาภรรยาไปฝากครรภ์ด้วยตนเองร้อยละ 52.3 และวิถีทางเพศในคู่สมรส คือการเรียนรู้ในเรื่องเพศของสามีภรรยาต้องปรับความต้องการทางเพศให้เข้ากันได้ง่ายและมีความสุขซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยถึงร้อยละ 83.3 และคิดว่าการตอบสนองทางเพศที่พึงพอใจของสามีภรรยานำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีในชีวิตคู่และทำให้ชีวิตสมรสมีความสุขร้อยละ 88.3

ในทางพฤติกรรมที่แสดงออก (ตาราง 2) พบว่ากลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 80 ปฏิบัติต่อคู่สมรสโดยการให้การยอมรับซึ่งกันและกันอย่างมีเหตุผลเป็นปกติวิสัย แต่ในการช่วยกันทำงานทุกอย่างในบ้านเป็นประจำมีเพียงร้อยละ 60 ในขณะที่มีกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 44 เท่านั้นที่สามารถพูดคุยกันถึงเรื่องความรู้สึกทางเพศกับคู่สมรสอย่างเปิดเผยเป็นประจำและมีเพียงร้อยละ 24.5 เท่านั้นที่สามารถบอกปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรสเมื่อไม่มีความรู้สึกต้องการทางเพศ ในด้านภาวะในครอบครัวนั้นมีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 65.3 ที่สามารถพูดคุยกับคู่สมรสเพื่อกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตรร่วมกันเป็นประจำในด้านสุขภาวนามัยเจริญพันธุ์นั้นกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 42 ที่พูดคุยกับคู่สมรสเพื่อให้คู่สมรสมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการใช้วิธีการคุมกำเนิด แต่กลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 60 สามารถปรึกษารือกับคู่สมรสของตนเพื่อคอยดูแลสุขภาพของกันและกันเป็นประจำ ในด้านเพศวิชานั้นกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 57.8 เชื่อมั่นว่าในการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรสมีความปลอดภัยจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ทุกครั้งและร้อยละ 47 มีความเต็มใจทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรส

อย่างไรก็ตามเมื่อจัดการรวมตัวแปรข้อคำถามข้างต้นในแต่ละประเด็นพบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 99.5 มีความรู้และความเข้าใจเพศวิถีในชีวิตสมรสในขณะที่มีกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 0.5 เท่านั้นที่ไม่มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวเลย (ตาราง 3) และในตัวแปรเพศวิถีที่พึงปฏิบัติต่อกันในฐานะชีวิตคู่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมที่พึงปฏิบัติต่อกันในฐานะสามีภรรยาอย่างสม่ำเสมอเพียงร้อยละ 13.8 เท่านั้น เมื่อจำแนกตามเพศพบว่าเพศไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้และพฤติกรรมทางเพศวิชานั้นคือเพศชายและเพศหญิงไม่ได้มีความรู้และพฤติกรรมแตกต่างกัน ดังนั้นถึงแม้ชาวไทยมุสลิมทั้งเพศหญิงและชายมีความรู้ในเรื่องเพศวิถีแต่ไม่ได้ปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับความรู้ที่มี (ตาราง 4)

ตาราง 2 ร้อยละของพฤติกรรมส่งเสริมบทบาททางเพศ
ของคู่สมรสที่มีต่อครอบครัว

พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพทางเพศของคู่สมรสที่มีต่อครอบครัว	ร้อยละ	จำนวน
ท่านปฏิบัติต่อคู่สมรสของท่าน โดยการให้การยอมรับซึ่งกันและกันอย่างมีเหตุผล		
เคยนานๆ ครั้ง	19.8	79
เคยเป็นประจำ	80.3	321
ท่านและคู่สมรสของท่าน ช่วยกันทำงานทุกอย่างในบ้าน		
ไม่เคยเลย	3.5	14
เคยนานๆ ครั้ง	35.8	143
เคยเป็นประจำ	60.8	243
ท่านพูดคุยกันถึงเรื่องความรู้สึกทางเพศ กับคู่สมรสของท่านอย่างเปิดเผย		
ไม่เคยเลย	13.0	52
เคยนานๆ ครั้ง	42.5	170
เคยเป็นประจำ	44.5	178

ท่านบอกปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์กับคู่มรสของท่าน เมื่อท่านไม่มีความรู้สึกต้องการทางเพศ		
ไม่เคยเลย	13.5	54
เคยนานๆ ครั้ง	62.0	248
เคยเป็นประจำ	24.5	98
ท่านพูดคุยกับคู่มรสของท่าน เพื่อกำหนดหน้าที่ และความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตรรวมกัน		
ไม่เคยเลย	6.3	25
เคยนานๆ ครั้ง	28.5	114
เคยเป็นประจำ	65.3	261
ท่านพูดคุยกับคู่มรสของท่าน เพื่อที่จะให้คู่มรสของท่าน มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการใช้วิธีการคุมกำเนิด		
ไม่เคยเลย	16.0	64
เคยนานๆ ครั้ง	42.0	168
เคยเป็นประจำ	42.0	168
ท่านปรึกษาหารือกับคู่มรสของท่าน เพื่อคอยดูแลสุขภาพของกันและกัน		
ไม่เคยเลย	5.3	21
เคยนานๆ ครั้ง	30.5	122
เคยเป็นประจำ	64.3	257

ท่านมีเพศสัมพันธ์กับคูสมรสของท่านที่มีความปลอดภัยจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ทุกครั้ง		
ไม่เคยเลย	11.5	46
เคยนานๆ ครั้ง	30.8	123
เคยเป็นประจำ	57.8	231
ความเต็มใจทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์กับคูสมรสของท่าน		
ไม่เคยเลย	6.0	24
เคยนานๆ ครั้ง	47.0	188
เคยเป็นประจำ	47.0	188
ท่านถูกข่มขู่ ตะคอก หรือดูดำด้วยวาจาหยาบคายจากคูสมรสของท่าน		
ไม่เคยเลย	33.8	135
เคยนานๆ ครั้ง	44.5	178
เคยเป็นประจำ	21.8	87
ท่านมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ เห็นอกว่าคูสมรสของท่าน		
ไม่เคยเลย	16.5	66
เคยนานๆ ครั้ง	50.5	202
เคยเป็นประจำ	33.0	132

ท่าน/สามีของท่าน ให้การดูแลภรรยาที่ตั้งครรภ์ เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในระหว่างการตั้งครรภ์ที่ถูกต้อง		
เช่น การรับประทานอาหาร ฯลฯ		
ไม่เคยเลย	6.8	27
เคยนานๆ ครั้ง	33.0	132
เคยเป็นประจำ	60.3	241
ท่าน/สามีของท่าน ให้ความสนใจพาภรรยาไปฝากครรภ์ด้วยตนเอง		
ไม่เคยเลย	7.3	29
เคยนานๆ ครั้ง	41.8	167
เคยเป็นประจำ	51.0	204
ท่านพยายามเรียนรู้ในเรื่องเพศ เพื่อปรับตัวให้เข้ากันได้กับคู่สมรสของ ท่าน และทำให้คู่สมรสมีความสุขทางเพศ		
ไม่เคยเลย	6.5	26
เคยนานๆ ครั้ง	40.5	162
เคยเป็นประจำ	53.0	212
ท่านมีความพึงพอใจต่อการตอบสนองทางเพศของคู่สมรสของท่าน		
ไม่เคยเลย	7.5	30
เคยนานๆ ครั้ง	38.3	153
เคยเป็นประจำ	54.3	217
รวม	100.0	400

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของความรู้และความเข้าใจ
เพศวิถีในชีวิตสมรสและวิถีทางเพศ
ที่พึงปฏิบัติต่อกันในฐานะสามีภรรยา

ตัวแปร	ร้อยละ	จำนวน
ความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางเพศของคู่สมรส		
ไม่รู้	0.5	2
รู้	99.5	398
พฤติกรรมส่งเสริมบทบาททางเพศของคู่สมรส		
ไม่เคยเลย	16.5	66
นานๆ ครั้ง	69.8	279
สม่ำเสมอ	13.8	55
รวม	100.0	400

ตาราง 4 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความรู้และความเข้าใจ
ในเพศวิถีชีวิตคู่และความสัมพันธ์ระหว่างเพศและวิถีทางเพศ
ที่พึงปฏิบัติต่อกันในฐานะสามีภรรยา

ตัวแปร	เพศชาย		เพศหญิง	
	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน
ความรู้ และความเข้าใจในเพศวิถีของกลุ่มสมรส				
ไม่รู้	0.6	1	0.4	1
รู้	99.4	172	99.6	226
รวม	100.0	173	100.0	227
	$X^2=0.037$		P-value =0.847	
พฤติกรรมเพศวิถีในกลุ่มสมรส				
ไม่เคยเลย	12.7	22	19.4	44
นานๆ ครั้ง	72.8	126	67.4	153
สม่ำเสมอ	14.5	25	13.2	30
รวม	100.0	173	100.0	227
	$X^2=3.169$		P-value =0.205	

10. บทสรุป:

เพศวิถีและอำนาจนิยมในชีวิตคู่

การศึกษานี้ทำให้ทราบถึงสถานการณ์ทางประชากรในจังหวัดปัตตานีและผลจากการเปลี่ยนผ่านทางประชากรและสังคมในประเทศไทยว่ากระทบต่อวิถีความเป็นอยู่ของผู้คนในพื้นที่ชายแดนได้มากน้อยเพียงใดนอกจากนี้ต้องสร้างความตระหนักให้คู่สมรสเข้าใจถึงอนามัยเชิงจริยทัศน์ในบทบาทเพศของคู่สมรสในครอบครัวไทยมุสลิมประเด็นเรื่องความเข้าใจเพศวิถีในชีวิตสมรสของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาพบว่าในหลักการศาสนาอิสลามส่งเสริมให้มีการสร้างครอบครัว ในชุมชนที่ศึกษาพบว่าคนในพื้นที่ดังกล่าวเห็นด้วยกับแนวคิดการมีคู่และสร้างครอบครัวตามศาสนบัญญัติครอบครัวในพื้นที่ที่ศึกษาเป็นครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียว มีการแบ่งงานกันทำภายในครอบครัวอย่างเสมอภาคทั้งเพศชายและเพศหญิง แม้ว่าเพศชายยังคงสถานะความเป็นผู้นำครอบครัวแต่ให้สิทธิในการรับผิดชอบภายในบ้านและดูแลบุตรแก่ภรรยา อาจมีเรื่องงานซ่อมแซมบ้านหรือกิจกรรมทางศาสนาที่ยังคงอำนาจไว้ซึ่งเพศชาย สำหรับเพศวิถีในชีวิตคู่ในครอบครัวมุสลิมนั้นก็ยังมีแบบแผนแนวทางตามหลักศาสนาที่ต้องปฏิบัติ โดยในการมีเพศสัมพันธ์กันต้องได้รับการยินยอมพร้อมใจก่อนถึงมีเพศสัมพันธ์กันได้ ต้องไม่มีการบังคับหรือขืนใจและภรรยาไม่ควรบ่ายเบี่ยงหรือขัดขืนซึ่งในประเด็นนี้ฟังดูคล้ายกับว่าเพศหญิงมีสิทธิในการปฏิเสธมีเพศสัมพันธ์ได้ แต่ทว่าอ่อนแอไปได้ดีกว่าถ้าภรรยาขัดขืน อาจจะเป็นการกระทำที่ไม่สมควรจะเกิดขึ้นนั้นอาจจะสะท้อนได้ว่าแท้จริงแล้วสิทธิในประเด็นดังกล่าวของเพศหญิงอยู่ภายใต้อำนาจการตัดสินใจของเพศชาย

นอกจากนี้ในแนวทางการศาสนาการที่สามีและภรรยายินยอมร่วมเพศต่อพระลี้กถึงพระเจ้าโดยการเอ่ยถึงนามพระองค์ว่า “บิสมิลลาอานีรอฆมานนือรอฮีม” และในระหว่างร่วมเพศไม่ควรมีการพูดคุยหรือมองอวัยวะซึ่งกันและกัน ท่าทางในการร่วมเพศไม่อาจกระทำได้ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ทางทวาร เพศชายควรสร้างความพึงพอใจให้เพศหญิงด้วยเช่นกัน ภายหลังจากมีเพศสัมพันธ์ต้องอาบน้ำเพื่อชำระร่างกายให้สะอาด ข้อมูลที่น่าสนใจว่าในกรณีที่ภรรยาตั้งครรภ์นั้นสามีมีสิทธิจะมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาได้ แม้ว่าในการร่วมเพศนั้นต้องมีความระมัดระวังให้มากเพื่อป้องกันการกระทบกระเทือนต่อลูกในครรภ์ ในเดือนรอมฎอนนั้นถือว่าเป็นช่วงเวลาไม่ควรละเว้นการมีเพศสัมพันธ์ เช่นเดียวกับในช่วงภรรยาไม่ประจำเดือนไม่ควรละเว้นการมีเพศสัมพันธ์เช่นกันเนื่องจากมีโอกาสได้รับแบคทีเรียขณะร่วมเพศไปเข้าสู่อวัยวะเพศหญิงโดยผ่านอวัยวะเพศชาย ทำยสุดในการพูดคุยเรื่องเพศสัมพันธ์ทำให้เพศหญิงไม่อยากจะเปิดเผยเรื่องดังกล่าว เพราะในคำสอนตามหลักการศาสนาได้ระบุว่าภรรยาเรื่องดังกล่าวมาเปิดเผยเปรียบเสมือนมารร้ายตัวผู้และมารร้ายตัวเมียพบกันในห้องถนนและตอบสนองความอยากของตัวเองขณะที่ผู้คนที่กำลังมองดูหลังการร่วมเพศระหว่างสามีภรรยาแล้วเรื่องดังกล่าวต้องปกปิดให้เป็นความลับอย่างถึงที่สุด สอดคล้องกับที่จารีกเซ็นเจริญและมุฮัมหมัดพายัพ²⁴ ระบุในหนังสือเรื่องเพศสัมพันธ์ในศาสนาอิสลามที่มาจาก การถอดชุดความรู้ในคัมภีร์อัลกุรอานที่ว่าด้วยการมีเพศสัมพันธ์ในคู่สมรส

²⁴ จารีก เซ็นเจริญ และมุฮัมหมัด พายัพ, *เพศสัมพันธ์ในอิสลาม* (กรุงเทพฯ: ส.วงศ์เสงี่ยม, 2537), 47-49.

แนวคิดการปกปิดเรื่องเพศวินิดังกล่าวจึงทำให้เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการได้ข้อมูลมาในช่วงแรกๆ ของการเริ่มต้นทำวิจัยซึ่งทำให้ใช้เวลาอธิบายขอบเขตในการศึกษาและสร้างตระหนักถึงการให้ข้อมูลและนำไปสู่การมีวิถีทางเพศที่ปลอดภัยแก่คู่สมรสที่ใช้เวลาค่อนข้างนานหลังจากได้ข้อมูลในส่วนดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้สำรวจถึงการมีความรู้ในเรื่องเพศวินิและพฤติกรรมเพศวินิของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีเป็นอย่างไร ผลการศึกษาพบว่าทิศทางของความรู้สวนทางกลับการปฏิบัติ นั่นคือประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ในเพศวินิที่ชีวิตครอบครัวแต่ไม่สามารถปฏิบัติตามนั้นได้ ทั้งนี้เพราะคุ้นเคยกับวิถีชีวิตที่สืบเนื่องจากวัฒนธรรมที่เป็นมาในอดีต

ข้อเสนอแนะในการศึกษาพบว่าครอบครัวเป้าหมายให้ข้อมูลได้เพียงบางส่วนที่คล้ายคลึงกันเช่นเรื่องการแบ่งงานกันทำ ในขณะที่เดียวกันพวกเขาปฏิเสธให้ข้อมูลบทบาททางเพศของคู่สมรสเนื่องจากมีความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่ควรเปิดเผยทั้งที่เป็นประเด็นสำคัญมากเนื่องจากครอบครัวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีมีรูปแบบการใช้ชีวิตและความเชื่อตามหลักศาสนาอิสลามทำให้มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพทางเพศของคู่สมรส ดังนั้นภาครัฐควรมีแนวทางรณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทางเพศอย่างแพร่หลายและสามารถยอมรับว่าเป็นเรื่องสุขภาพทางเพศเป็นเรื่องปกติที่พูดคุยและให้ข้อมูลแลกเปลี่ยนกันได้และในส่วนของผลการศึกษาเชิงปริมาณนั้นแม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความรู้ในเรื่องเพศวินิในชีวิตคู่และความสัมพันธ์ระหว่างเพศและพฤติกรรมเพศวินิในคู่สมรสไม่มีความสัมพันธ์กัน แต่ในการศึกษาที่พบว่าเพศชายยังคงมีอำนาจเหนือกว่าเพศหญิงในหลายด้าน เช่น อำนาจในครอบครัวอำนาจในการดำเนินชีวิตตาม

หลักการศาสนาและอำนาจในการมีเพศสัมพันธ์นั้นจึงจำเป็นที่เพศหญิงต้องมีความรู้ในเรื่องเพศวิถีในหลักการศาสนาอิสลามเพื่อปกป้องและดูแลสุขภาพทางเพศของตนเองอย่างปลอดภัย ทำยสุดเพื่อให้ในการวิจัยครั้งต่อไปได้รับข้อมูลในองค์ความรู้ทางด้านเพศวิถีในชีวิตคู่และครอบครัวที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นจึงอาจจะมีการศึกษาครอบครัวเป้าหมายในพื้นที่อื่นๆเพิ่มเติมเพื่อจะทำให้ได้รับข้อมูลที่อาจจะมีหลากหลายมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

- คาสปาร์ ฟิค, วาสนา อิมเอ็ม และ รัตนาภรณ์ ตังธนเศรษฐ์. *โฉมหน้าครอบครัวไทยยุคเกิดน้อยอายุยืน*. กรุงเทพฯ: กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทยและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558.
- จารึก เซ็นเจริญ และ มูฮัมหมัด พายัพ. *เพศสัมพันธ์ในอิสลาม*. กรุงเทพฯ: ส.วงศ์เสงี่ยม, 2537.
- ยุสุฟ กือรออูวี่ แปลโดย บรรจง บินกาซัน. *หะลาลและหะรอมในอิสลาม*. กรุงเทพฯ: อัล-ญีฮาด, 2530.
- อัลญาน์ สมุห์เสนีโต และ เพ็ญพักตร์ ทองแท้. *สิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ของประชากรไทยพุทธและไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี*. ปัตตานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2555.
- อัลญาน์ สมุห์เสนีโต. *ครอบครัวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีในสถานการณ์เปลี่ยนผ่านทางประชากร*. ปัตตานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2558.
- อารง สุทธาศาสตร์. *สถาบันครอบครัวอิสลาม*. กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ทเพรส, 2541.

หนังสือภาษาอังกฤษ

David, L. & Melvin, E. *Encyclopedia of Cultural Anthropology*.
New York: Henry Holt and Company, 1996.

Kendall-Tackett, K. *Chronic pain: The Next Frontier in Child Mal-
treatment Research*. *Child Abuse & Neglect*, 28. (997-
1000), 2001.

Munir, Z.,L. *Islam and Gender: Reading Equality and Patriarchy
in Mohammad*, N., K.S. and Kamil, H., eds. *Islam in South-
east Asia: Political, Social and Strategic Challenge for the
21th Century*. Singapore: Institute of Southeast Asian
Studies, 2005.

Ong, A. and Peletz G.M. *Bewitching Women, Pious Men: Gender
and Body Politics in Southeast Asia*. Berkeley: University
of California Press. Silkworm Book, 1995.

Siddiqui, B.H. *Knowledge: An Islamic Perspective*. Pakistan:
Islamic Research Institute, 1991.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

กรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข. *กฤตภาคข่าวประชากรและอนามัยเจริญพันธุ์เล่ม 13 มกราคม-มิถุนายน 2545*. http://koha.library.tu.ac.th/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=259042&query_desc=an%3A279785 (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2556).

กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย. *สถิติการจดทะเบียนครอบครัว.*, จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/pubsfiles/Key55_T.pdf. (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2557).

กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย. *ประมวลสถิติงานการทะเบียนปีพ.ศ.2550-2556*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย. [http://www.dopa.go.th/web_pages/m03093000\)/services](http://www.dopa.go.th/web_pages/m03093000)/services) (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2558)

เกื้อวงศ์ บุญสิน.คุยกับ ศ.ดร.เกื้อวงศ์บุญสิน “ไทยกำลังเปลี่ยนจากสังคม DINK เป็น SINK”ในสำนักข่าวอิศราเมื่อวันพุธที่ 13 เมษายน 2559. www.isranews.org/thaireform/thaireform-talk-interview/item/46213-dinks.html (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2560).